

Mari Härkönen - Pasi Juvonen - Riitta-Liisa Karjalainen - Terttu Kauranen - Paula Kokko - Anu Kurvinen - Jari Kähkönen - Heidi Myyryläinen - Pia Ruukki - Irene Salomäki - Julia Vanhanen - Marianne Viinikainen

Elinvoimaa alueelle – puheenvuoroja ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuudesta

Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisuja
Saimaa University of Applied Sciences Publications

Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisuja

Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 74

ISBN 978-952-7055-40-3 (PDF)

ISSN 1797-7266

ESIPUHE

Suomalaiset ammattikorkeakoulut ovat syntyneet alueiden tarpeista ja oman sijaintialueen palveleminen korostuu edelleenkin niiden toiminnassa. Tutkimus- ja kehitystoiminta, innovaatiotoiminta ja ammattikorkeakoulujen tarjoamat palvelut ovat tärkeitä elinkeinoelämälle ja korkeakoulujen kumppaneille. Ammattikorkeakoulut ovat alueillaan tuttuja, helposti lähestyttäviä kumppaneita.

Tässä julkaisussa haluamme tuoda esille erilaisia tutkimus- ja kehitystoiminnan ja palvelujen toteutustapoja ja näkökulmia niiden kehittämiseksi. Julkaisun artikkelit ovat puheenvuoroja aiheista, jotka tutkimus- ja kehitystyötä sekä palveluja tuottava henkilöstömme on kokenut ajankohtaisiksi ja joista he haluavat jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Toivomme, että artikkeleissa kuvatut käytännöt ja kirjoittajien pohdinnat auttavat osaltaan työssä, mitä teemme alueidemme elinvoimaisuuden eteen.

Kiitämme lämpimästi kaikkia kirjoittajia!

Turo Kilpeläinen
Rehtori
Kajaanin ammattikorkeakoulu

Anneli Pirttilä
Rehtori
Saimaan ammattikorkeakoulu.

SISÄLTÖ

1	Aluevaikuttavuus – psykologinen omistajuus ja yhteinen tieto	5
2	Aluevaikuttavuus kokeiluekosysteemin rakentajien näkökulmasta.....	13
3	TOKA-projekti yritysten kilpailukyvyyn ja henkilöstön osaamisen edistäjänä Etelä-Karjalassa	23
4	Projektiopinnot aluevaikuttavuuden välineenä.....	32
5	Cemis korkeakoulujen ja sektoritutkimuslaitosten yhteistyön suunnannäyttäjänä	40
6	Avoimuudella kohti aluevaikuttavuutta - korkeakoulukirjastojen vaikuttavuus alueensa kehityksessä	46
7	Ammattikorkeakoulun palveluiden löydettävyyden kehittäminen – markkinoinnin ja tavoitettavuuden haasteet.....	50
8	Ammattikorkeakoulujen alueellinen vaikuttavuus - lähestymistapoja arviointiin	60

1 ALUEVAIKUTTAVUUS – PSYKOLOGINEN OMISTAJUUS JA YHTEINEN TIETO

Projektipäällikkö Heidi Myyryläinen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tutkimuspalveluiden päällikkö Mari Härkönen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Alkusanat

Tiedolla on aina rajansa, tieto on henkilön tai jonkun yrityksen tai organisaation sisäistä tai ulkopuolista. Tietoa omistetaan - myös psykologisella tasolla. *Minun- ja meidän-* ilmiöt ovat tuttuja myös ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa, ja niillä on merkitystä esimerkiksi avoimien innovaatioprosessien näkökulmasta.

Tavoite

Ammattikorkeakouluyhteisö soveltaa tietoa mitä suuremmissa määrin, ja tiedon soveltaminen on aina vuorovaikutteista yhteistyötä. Näin tiedon soveltajien vuorovaikutuksella on olennainen rooli. Tässä artikkelissa pohdimme tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan tietoon liittyvää vuorovaikutusta ja siihen liittyvää tunnistamaamme ilmiötä, psykologista omistajuutta. Näkökulmamme on, että psykologista omistajuutta ilmenee aina ihmisten välisessä toiminnassa, organisaation sisällä ja organisaation rajojen ulkopuolella. Pohdimme psykologisen omistajuuden ilmiötä projektitoiminnassa ja valotamme myös näkemystämme psykologisen omistajuuden suhteesta avoimeen innovaatiotoimintaan.

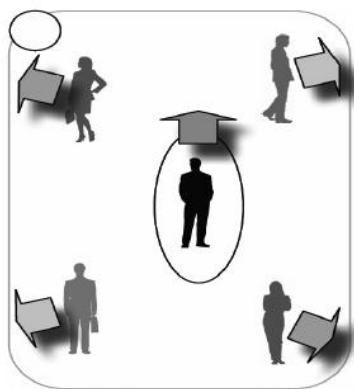
Psykologisesta omistajuudesta yhteiseen tiedon tuottamiseen

Psykologisella omistajuudella viittaamme minun ja meidän -puheisiin. Pierce, Kostova & Dirks (2001) ovat määritelleet psykologisen omistajuuden mielentilana, johon liittyy ilmaistu possessiivisuus johonkin kohteeseen. Pierce & Jussila (2010) ovat käsitteen kollektiivisella tasolla. Kollektiivinen psykologinen omistajuus viittaa ryhmän kokemaan kognitiivisaffektiiviseen mielentilaan, jossa jäsenet ovat tietoisia itsestään ryhmänä ja heillä on yhteinen, jaettu näkemys psykologisen omistajuuden kohteestaan. (Pierce & Jussila 2010.)

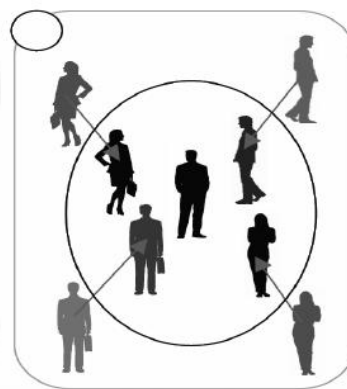
suosimista: usein on luontevaa, että suositaan omaa yritystä, omaa organisaatiota tai omaa yksikköä. Ryhmäjäsentyys on osa omaa ajattelua ja käyttäytymistä. (Ks. Kuva 2)

Turner (1987) teoria ehdottaa, että ihminen arvioi ennen sosiaalisen kategoriaan liittymistä itseään ryhmän jäsenenä. Kun yhteinen sosiaalinen identiteetti on saavutettu, nähdään tavoitteiden olevan yhteisiä. Identiteetti ja tavoite tulevat erilaisin keinoin muokatuksi. (Haslam, Reicher, & Platow, 2011, 60.) Identifioituminen kuvaa sitä astetta, missä määrin yksilö liittyy itsensä ryhmään (Dutton, Dukerich & Harquail 1994). Yksilön ryhmään liittyminen on kuitenkin aina monimutkainen prosessi. Tiedetään, että jäsenyyttä ylläpidetään erilaisin vuorovaikutustekniikoin (Bartel & Dutton 2001, 115 - 127). Etenkin nopeatempoisessa projektimaailmassa tulisi usein löytää organisaatorajat ylittävät yhteiset kohteet ja tavoitteet nopeastikin.

Psykologisen omistajuuden teoriat eivät ole ristiriidassa, vaikkakin ne ovat eri viitekehystä tunnetun sosiaalisen identiteetin teoriaperheen kanssa. Sosiaalisen identiteetin teoriaperheet ovat olennaisia mutta eivät yksin riitä selittämään kaikkia yhteistyön olennaisia ulottuvuuksia, vaan tarvitaan myös ymmärrystä *omista ja yhteisistä psykologisen omistajuuden tunteista ja psykologisen omistajuuden kohteista*.

Yksilöt määrittelevät itsensä yksilöllisen identiteettinsä avulla (minä)

Sosiaalisen identiteetin syntyminen saa yksilöt näkemään itsensä yhteisen ryhmäjäsentyden avulla

Sosiaalinen identiteetti on perustana koordinoitulle yhteistyölle yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi

Kuva 2. Yksilön identiteetin ja tavoitteiden yhteys Haslam, Reicher & Platowin (2011, 60) mukaan.

Miksi sitten ryhmään kuulumisen tunteella ja minun ja meidän -kokemuksilla on mielestämme merkittävä vaikutus tutkimus-, kehitys- ja innovaatioprojekteissa? Tulkintamme mukaan osa projekteista ei saavuta täyttä potentiaaliaan tai pääse edes alkuun juuri näiden sosiaalisten prosessien takia. Ryhmä ei läheskään aina saavuta yhteisiä tavoitteita, ihmiset puhuvat toistensa ohi ja pitävät kiinni vanhoista eksistentiaalisista rajoistaan ja toiminnan kaavoistaan. Tieto jää pahimmillaan arvottomaksi ja käyttämättömäksi, ja tätä hyödyntämätöntä mutta usein myös jonkun psykologisesti omistamaa informaatiota on valtava määrä.

Asiantuntijatyössä psykologista omistajuutta tietoa kohtaan esiintyy paljon. Tällöin asiantuntijat kokevat jonkin kohteen tai osan kohteesta omakseen. *”Tämä on minun aluettani, minun tutkimustyötäni...”* *”Tämä kuuluu hänelle, hän on tämän aihepiirin asiantuntija”* tai *”Tämä on meidän projektimme”*. Druskatin & Kubzansky (1995) mukaan omistajuuden tunteet liittyvät identiteettiin, ylpeyteen, voimaantumiseen, vaikuttamiseen, keskustelun ilmapiiriin, informaatioon ja koettuun sisäpiiri statukseen, vastuuseen ja työtaakan jakamiseen.

Myös aluevaikuttavuuden näkökulmasta ilmiö on merkittävä, koska psykologista omistajuutta ja samalla toimijuuden rajoja rakennetaan sosiaalisesti. Aluevaikuttavuudessa kyse on pohjimmiltaan vuorovaikutteisista prosesseista. Näin erilaisien organisaatio- ja muiden toimijoiden ja yksikköjen vuorovaikutus on ratkaisevassa roolissa. Muodollisen oikeutuksen lisäksi omistajuuteen liittyy myös sosiaalinen oikeutus (Dittmar 1991; Pierce & Jussila 2010). Jussila (2007, 108 – 110) on päätellyt, että omistajuus instituution taustalla on sosiaalisen järjestyksen tarve ja omistajuuden normit rakentuvat kielessä ja käyttäytymisessä. Jussilan (2007, 108 - 110) mukaan omistajuuteen liittyvää käyttäytymistä välitetään sosiaalistamiskäytäntöjen kautta. Brown, Lawrence & Robinson (2005) puolestaan ovat kehittäneet teorian reviereistä organisaatiosta. He ovat esittäneet, että territoriaaliseen käyttäytymiseen liittyvät piirteet liittyvät myös psykologiseen omistajuuteen. Organisaatioiden elämä on vääjäämättä myös territoriaalista: ihmisten sosiaaliseen käyttäytymiseen liittyy vaatimuksia ja puolustamista liittyen objekteihin, tiloihin, rooleihin ja suhteisiin.

Milloin sitten projekteissa toimiessa päästään tasolle, jossa objektit, tilat, roolit ja suhteet asettuvat tasapainoiseen tilaan, ja toimijat eivät käyttäydy vain defensiivisesti vaan myös yhteisen tavoitteen tunnistaen ja yhdessä uutta luoden? Tämä kysymys on varsinainen kohtalon kysymys useissa projekteissa, ja kysymys lienee ajaton myös ihmiskunnan historiassa.

Omistajuuden tunteita ei voi ohittaa. Ovathan omistajuuden kohteet osa omaa identiteettiä (Belk 1988). Omistajuuden tunteet täyttävät identiteetin tarpeita tarjoamalla kontrollia ja symbolisia itsensä ilmaisun välineitä ja mahdollisuuden määritellä itsensä jatkuvaksi ja säilyväksi (Dittmar 1992; Porteous 1976; Pierce & Jussila 2011, 40). Dreverin (1917) mukaan omistajuuden tunteet tuottavat mielihyvää lähtökohtaisesti. (Pierce & Jussila 2011, 16). Omistajuuden kohteet ovat myös oman identiteetin symboleita, joilla viestitään suhteessa muihin (Pierce ja Jussila 2011, 42). Omistajuuden kohteiden kautta kommunikoidaan omaa identiteettiä toisille ja niiden kautta voi saada tunnustusta ja sosiaalista vaikutusvaltaa. (Dittmar, 1992; Pierce & Jussila 2011)

Resepti yhteisölliseen työskentelyyn

Milloin ryhmä pääsee sellaisella yhteistyön tasolle, jossa jokin kohde on yhteisesti *meidän*? Pierce & Jussila ovat määritelleet psykologisen omistajuuden myös kollektiivisella tasolla. Heidän hypoteesin mukaan meidän -tunteet kehittyvät yhteistyön tasolla, kun kaikki yhteistyön jäsenet henkilökohtaisesti ja yhteisesti jaetusti hallitsevat, tuntevat syvällisesti tai investoivat yhdessä itseään kohteeseen. Kohteiden on kuitenkin oltava jokaiselle ryhmän jäsenelle saavutettavia ja vastavuoroisia, sosiaalisesti arvostettuja, minuuutta ilmentäviä ja/tai yhteisesti saatavia, jotta yksilöt voivat "kotoutua" kohteeseen. (Pierce & Jussila 2010.)

Kuitenkin Piercen & Jussilan (2010) mukaan kollektiivisen psykologisen omistajuutta eli meidän-kokemuksia koetaan todennäköisemmin tietyissä olosuhteissa. Heidän mukaansa niitä koetaan todennäköisesti ensinnäkin silloin, jos ryhmä suuntautuu toimintaan kollektiivina enemmän kuin individualistisesti. Lisäksi ryhmän tulisi tarvita tosiaan – kokea keskinäistä riippuvuutta, yhteistyö täyttää kaik-

kien osapuolen tunnistamia tarpeita. Tämän lisäksi ryhmän tulisi olla kollektiivisesti identifioituneita, eli suuntautua ryhmäänsä ajattelussaan. Viimeiseksi etua on siitä, että heillä on vahva ryhmän koheesio tai kemia. (Jussila & Pierce 2010.)

Esimerkiksi paikallisiin käytäntöihin voidaan tuntea omistajuuden tunteita. Jussila (2007, 109) viittaa esimerkiksi Dittmariin (1994), Duncaniin (1981) todetessaan, että yhteisön omistajuuden kohteena ja siten sosiaalisen identiteetin rakentajina voivat olla esimerkiksi paikalliset käytännöt. Browniin et al. (2005) viitaten Jussila toteaa, että reviirit – kuten muutkin paikalliset sosiaaliset rakenteet – ovat olemassa siten kuten ne vuorovaikutuksessa tuotetaan. Yhteiset aineettomat ja materiaaliset omistukset, hallinnan kohteet ja sosiaalisen järjestymisen elementit voivat muodostua keskeiseksi osaksi jonkun yhteisön identiteettiä. (Jussila 2007, 109.) Ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuuden näkökulmasta nämä näkökulmat ovat tärkeitä, koska aluevaikuttavuus syntyy lopulta vuorovaikutussuhteissa. Mil-laista toimijuutta ja vastavuoroista vaikuttavuutta eri osapuolille ja erilaisiin kohteisiin vuorovaikutussuhteet mahdollistavat?

Mutta mitkä ovat ne tarkoituksenmukaiset yhteiset kohteet, joihin osapuolten tulisi yhdessä saada tuntea, vaikuttaa ja panostaa? Usein siinä, missä joku kokee omistajuutta omaan tutkimusalueeseensa, toinen kokee omistajuutta omaan yritykseensä, kolmas saman projektin jäsen taas ehkä tiettyyn asiaan. Esimerkiksi avoimen innovaation toimintatavat haastavat perinteiset roolit ja asettavat tiedon vapaaksi riistaksi kaikkien hyödynnettäväksi. Avoimen innovaation periaatteena on organisaation rajat ylittävä työskentely. Alun perin Henry Chesbrough (2003) määritteli avoimen innovaation *”paradigmaksi, joka olettaa, että yritysten on ja pitäisi käyttää niin sisäisiä kuin ulkoisiakin ideoita ja väyliä markkinoille ja edistääkseen teknologioitaan. Avoin innovaatio yhdistää sisäisiä ja ulkoisia ideoita arkkitehtuureiksi ja systeemeiksi, joihin taas liiketoimintamallit määrittelevät vaatimuksia.”* Toisaalta on huomioitava, että myös avoimeen innovaatioon riittyy sosiaaliseen identiteettiin ja psykologiseen omistajuuteen liittyvät ilmiöt.

Tulkintamme mukaan psykologinen omistajuus voi yhtä lailla edistää tai haitata toimijuutta tutkimus- kehitys- ja innovaatioprojekteissa. Toimijoiden on jatkuvasti

luotava vuorovaikutuksessa yhteisiä kohteita. Vaikka tiedon omistajuuden selkeää määrittelyä pitää myös tukea, toisinaan parhaimmillaan luomisprosessissa tieto ei ole kenenkään omaa, vaan uutta tietoa löydetään ja luodaan aidosti yhdessä.

Lähteet:

Chesbrough, H. 2003.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Garden City, N.Y: Doubleday.

Brown, R. 1988. *Group Processes: Dynamics within and between groups*. Cambridge, MA, US. Basil Blackwell.

Brown, G. Lawrence, T.B. Robinson, S.L. 2005. Territoriality in organizations. *Academy of Management Review*. Vol. 30, Iss. 3, 577 - 594.

Dirks, K. T., Cummings, L. L. & Pierce, J. L. 1996. Psychological ownership in organizations: Conditions under which individuals promote and resist change. Teoksessa R. W. Woodman & W. A. Pasmore (toim.), *Research in organizational change and development*. Vol. 9, 1 - 23. Greenwich, CT: JAI Press.

Dittmar, H. 1991. Meaning of material possessions as reflections of identity: gender and social-material position in society. Teoksessa F.W. Rudmin (toim.). *To have possessions: a handbook on ownership and property*, 139 *Journal of Social Behaviour and Personality*, Vol 6. Iss. 6 (Special Issue), 165 - 86.

Dittmar, H. 1992. *The social psychology of Material Possessions. To Have is to Be*. New York: St. Martin's Press.

Duncan, N.G. 1981. Home, ownership and social theory. In S. Duncan (ed.) *Housing and Identity: Cross Cultural Perspectives*. New York: Holmes and Meyer, 98-134.

Druskat, V.U. & Kubzansky, P.E. 1995. Measuring the psychological sense of ownership in the workplace. Paper presented at the Annual Meeting of the Academy of Management, Vancouver Canada.

Haslam, S. A., Reicher, S. D., & Platow, M. J. 2011. *The new psychology of leadership – identity, influence and power*. Hove: Psychology Press.

Jussila, I. 2007. Omistajuus asiakasomisteisissa osuuskunnissa. Väitöskirja. Lappeenrannan Teknillinen Yliopisto.

Pierce, J. L., & Jussila, I. (2010). Collective psychological ownership within the work and organizational context. *Journal of Organizational Behavior*. Vol. 31, Iss. 6, 810 - 834.

Pierce, J. L. & Jussila, I. 2011. *Psychological Ownership and the Organizational Context. Theory, Research Evidence, and Application*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Pierce, J. L., Kostova, T., Dirks, K.T. 2001. Towards a Theory of Psychological Ownership in Organizations. *Academy of Management*, Vol. 26, Iss. 2, 298 - 310.

Pierce, J. L., Kostova, T., Dirks, K.T. 2003. The State of Psychological Ownership in Organizations: Integrating and Extending a Century of Research. *Review of General Psychology*, Vol. 7, Iss. 1, 84 -107.

Porteous, J.D. 1976. Home: the territorial core. *Geographical Review*, Vol. 66, 383-90.

Turner, J.C., Hogg, M.A, Oakes, P.J. Reicher, S.D. & Wetherell, M.S. 1987. *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford: Blackwell.

Tyler, T.R. & Lind, E.A. 1992. A Relational model of authority in groups. Teoksessa Zanna, M. (toim.), *Advances in experimental social psychology* (115 - 191). New York: Academic Press.

Turner, J.C., Hogg, M.A, Oakes, P.J. Reicher, S.D. & Wetherell, M.S. 1987. *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford: Blackwell.

Timmons, J. 1999. *New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century*, Irwin/McGraw-Hill, Boston, MA.

Tajfel, H., Turner, J.C. 1979. An integrative theory of intergroup conflict. Teoksessa W.G. Austin & S. Worchel (Toim.), *The social psychology of intergroup relations*. 33 - 47. Monterey, CA: Brooks/Cole.

Tajfel, H. and Turner, J. C. 1986. The social identity theory of inter-group behavior. Teoksessa S. Worchel and L. W. Austin (Toim.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chigago: Nelson-Hall.

2 ALUEVAIKUTTAVUUS KOKEILUEKOSYSTEEMIN RAKENTAJIEN NÄKÖKULMASTA

Pasi Juvonen, TKT, Saimaan ammattikorkeakoulu

Anu Kurvinen, KTM, Saimaan ammattikorkeakoulu

Johdanto

Tässä artikkelissa esittelemme yhteistyömuodon, joka nivoo yliopistokampuksen opetus- tutkimus ja kehitys sekä innovaatiotoiminnan ja lisäksi alueen paikalliset organisaatiot yhteiseen ekosysteemiin. Tätä kokeiluekosysteemiä on rakennettu Etelä-Karjalassa tietoisesti vuoden 2013 alusta lähtien yhteistyössä Saimaan ammattikorkeakoulun ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston (LUT) tutkijoiden sekä paikallisten yritysten kanssa. Yhdessä hankkeessa oli mukana myös Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen (VTT) tutkijoita. Tällä hetkellä kokeiluekosysteemiä rakennetaan Digikaappaus – hankkeessa*, jossa ovat mukana Saimaan amk ja LUT, Imatran ja Lappeenrannan kaupungit sekä kymmenen yritystä. Osa yrityksistä toimii Suomessa ja osalla on kansainvälistä liiketoimintaa. Kokeiluekosysteemin tiimiyrittäjien valmennukseen liittyvät osat on luotu Saimaan amk:n tiimivalmentajien ja / tai tutkijoiden toimesta.

Tarkoituksena on, että luotu ekosysteemi palvelee alueellisia toimijoita ketterästi ja monipuolisesti. Lisäksi avattuja yhteistyösuhteita voidaan hyödyntää pitkäjännteisessä ja tavoitteellisessa yhteistyössä. Koulutustarjonnan rakennetta ja alueellista tasapainoa parantamalla maan eri alueille saadaan riittävästi korkeatasoista työvoimaa. Kokoamalla aluekehityshankkeita nykyistä suuremmiksi ja eri osa-alueita yhdistäviksi kokonaisuuksiksi parannetaan alueiden vahvuuksista lähtevää ja niitä hyödyntävää tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä luodaan edellytyksiä alueiden työ- ja elinkeinoelämän muutokselle ja hyvinvoinnin kasvulle.

Aluevaikuttavuudesta

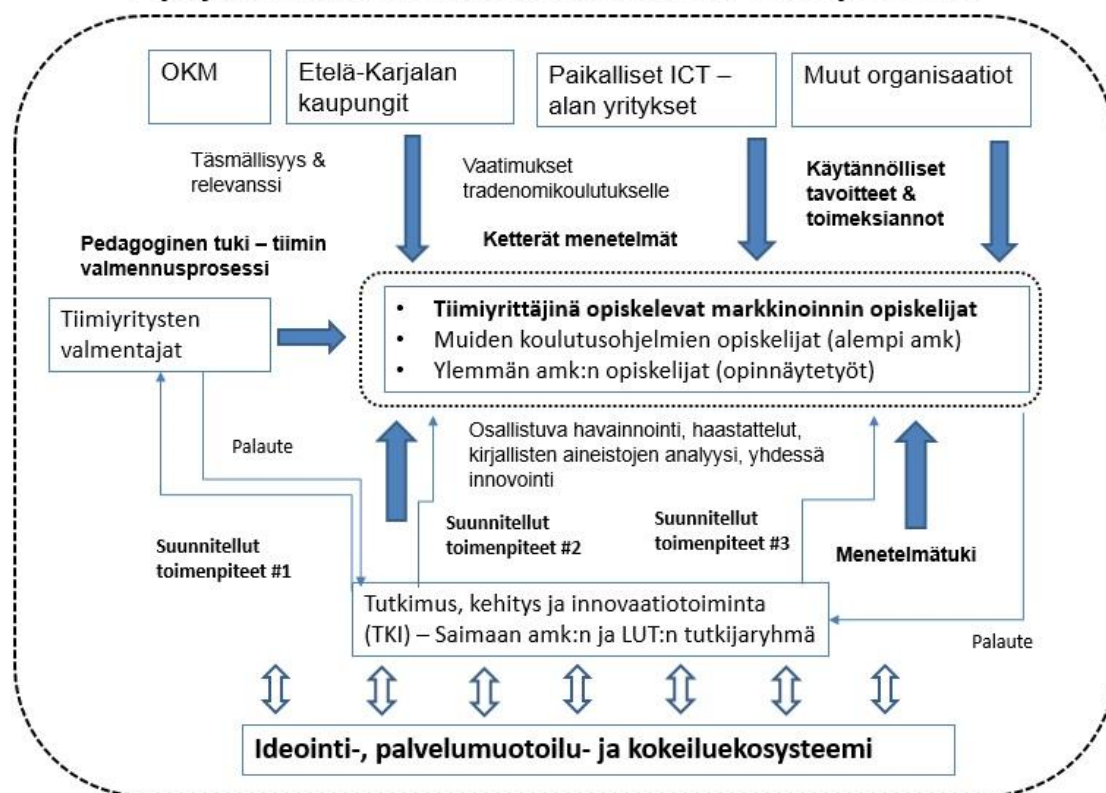
Yksi ammattikorkeakoulun ydintehtävistä on aluevaikuttavuus eli oman alueensa kehityksen vahvistaminen ja osaamisen kehittäminen. Aluevaikuttavuus syntyy koulutuksen, tutkimus- ja kehitystyön sekä alueellisen tehtävän kokonaisuudesta (HE 9/2013). Keinoista toteuttaa aluevaikuttavuutta voisi kirjoittaa laajastikin, mutta sen sijaan tässä artikkelissa valitaan esitellä miten nykyistä kokeiluekosysteemiä on rakennettu, jatkossa rakennetaan ja mitä positiivista sen nähdään tuovan aluevaikuttavuuteen.

Kokeiluekosysteemi pähkinäkuoressa

Kokeiluekosysteemissä aktiivisina osapuolina ovat paikalliset yritykset ja kaupungit, korkeakoulukampuksen tutkijat ja opettajat sekä ekosysteemin keskiössä olevat opiskelijat. Paikalliset organisaatiot esittävät työelämän tarpeita tradenomien osaamiselle ja voivat myös itse olla toimeksiantajina erilaisille esimerkiksi projekteille tai tehtävätoimeksiannoille. Aika ajoin yritykset ja muut organisaatiot toimivat myös vierailevina kouluttajina. Opettajat, tutkijat ja / tai tiimivalmentajat tarjoavat tukensa valmentamalla taikka tarjoamalla tutkimusmenetelmällistä osaamistaan.

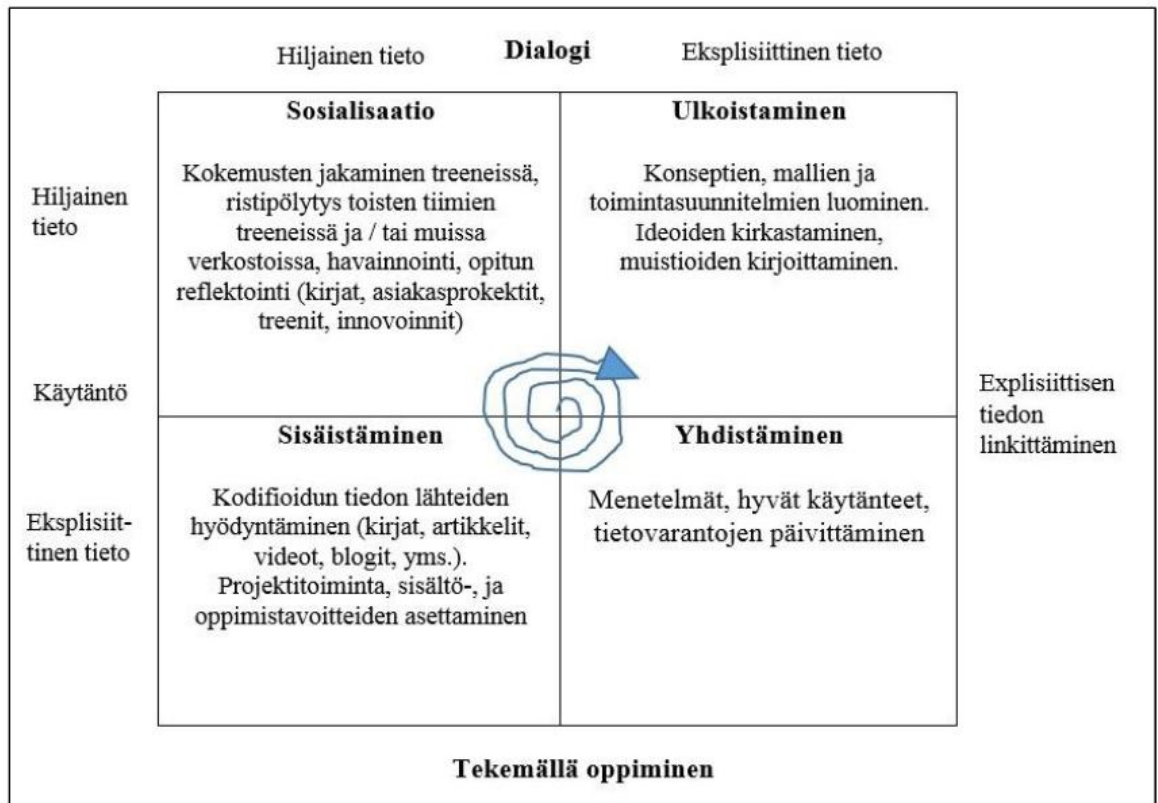
Tässä artikkelissa kuvattu kokeiluekosysteemi on syntynyt osittain Saimaan amk:n tradenomikoulutuksessa markkinoinnin suuntautumisvaihtoehdon opetus toiminnan ja kampuksen TKI-hankkeiden yhteistyön tuloksena sekä paikallisten yritysten tai organisaatioiden toimeksiannoista avattujen yhteistyökanavien tuotoksena. Ekosysteemin toiminta tarvitsee jatkuvuutta, jotta toiminta on pitkäjänteistä ja myös eri osapuolille mahdollisimman luontevaa. Digikaappaus – hankkeessa mukana olevan ekosysteemin perusta on luotu aiemmin toteutetuissa yhteistyöprojekteissa, joissa on jo pystytty muodostamaan hyviä yhteistyösuhteita eri osapuolten välille. Kokeiluekosysteemin sidosryhmät on esitelty kuvassa 1.

Nykyinen kokeilevan kehittämisen ekosysteemi

Kuva 1. Nykyinen kokeiluekosysteemi (mukailen Juvonen, 2016)

Saimaan ammattikorkeakoulussa liiketalouden koulutusohjelmassa markkinoinnin suuntautumisvaihto-ehdon valinneet tradenomiopiskelijat ovat vuodesta 2009 lähtien opiskelleet tiimiyrittäjämallilla. Käytännössä tiimiyrittäjäys tarkoittaa sitä, että ensimmäisen opiskeluvuoden keväällä tämän opintopolun valinneet perustavat yhdessä osuuskuntamuotoisen yrityksen, jonka toimintaa he pyörittävät sitä seuraavat kaksi ja puoli vuotta. Ammattikorkeakoulu nimeää aloittavalle osuuskunnalle tiimi-ohjaajan, joka sparraa sekä tiimin kehittymistä sekä yritystä kohti sen asettamia tavoitteita kahden ja puolen vuoden ajan. Tiimiyrittäjien opinnot koostuvat kirjojen lukemisesta, asiakasprojekteista, treeneistä sekä innovointitoimeksiannoista. Tiimioppiminen ja tiimiyrittäjäys pohjautuvat kokemuseräiseen oppimiseen (Kolb, 1984) sekä tiedon luomiseen (Von Krogh et al. 2000). Tiimiyrittäjien oppimisen pedagoginen tausta on esitelty kuvassa 2.

Kuva 2. Tiimiyrittäjien valmennuksen pedagogiikasta (Nonaka ja Takeuchi 1995).

Tiimiyrittäjät refleктоivat ja käsitteellistävät käytännön projekteissa opittua yhdessä tiimivalmentajan kanssa. Näin opittua yhdistetään kirjoista ja muista tietolähteistä hankittuun tietopäähämaan ja vastaavasti käytännön kokemusten avulla luodaan entistä parempi käyttöteorioita erilaisiin tilanteisiin. Samaa pedagogiikkaa käytetään myös kokeiluekosysteemiin liittyvissä TKI – hankkeissa, joiden työpajoissa dialogin avulla yhdistetään olemassa olevaa tietoa eksplisiittistä tietoa kokemusperäiseen tietoon. Näin luotuja toimintasuunnitelmia kokeillaan omassa organisaatiossa ja näin saadaan lisää empiiristä tietoa reflektoitavaksi. Tätä kautta on mahdollista luoda entistä parempia toimintasuunnitelmia.

Innovointitoimeksiannot yhdistävät sidosryhmiä ja luovat kokeiluekosysteemille tunnettuutta

Tiimiyrittäjien kaksi ja puoli vuotta kestävään valmennusprosessiin kuuluu yhteensä neljä 12 tunnin ja vähintään yksi 24 tunnin innovointityöpaja. Innovointien toimeksiantajina ovat usein lähialueen yritykset tai muut organisaatiot. Toimeksi-

antaja arvioi innovoinnin tuloksen ja maksaa onnistuneesta innovoinnista tiimiosuuskunnalle ennalta sovitun palkkion. Yhteistyö innovointitoimeksiannoissa perustuu luottamukseen ja toimeksiantajiksi onkin valikoitunut organisaatioita, jotka ovat nähneet tämän kaltaisen yhteistyön uudenlaisena mahdollisuutena amk:n ja työelämän välillä.

Tiimiyrittäjät pyytävät innovaatiotyöpajojen toimeksiantajilta palautetta työstään. Suurin osa toimeksiantajista päätyy näiden tiimiosuuskuntien asiakkaiksi. Tämä kertoo siitä, että toimeksiantajat ovat olleet pääosin tyytyväisiä saatuihin tuloksiin. Esimerkiksi toimeksiantajilta on tullut palautetta, että 12 tunnin innovointitoimeksianto oli osoitus uuden aikakauden palvelumuotoilusta, joka vastasi erinomaisesti yrityksen tarpeeseen. Toinen vahvasti positiivinen palaute tuli ulos paikallislehden pääkirjoituksen muodossa. Näin alueen muiden yritysten ja organisaatioiden tietoisuus kokeiluekosysteemistä lisääntyy, mikä tuottaa tavanomaisen markkinoinnin (push) oheen myös sisältömarkkinoinnin piirteitä ja imua (pull).

Ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuudessa korostuu elinkeinoelämän sekä muille yksityisille ja julkisille toimijoille tuotettu välillinen ja välitön hyöty. Ekosysteemin luottamussuhteet vahvistuvat ja syntyy positiivista imua, joka vahvistuu koko ajan, kun saadaan uusia toimeksiantoja tai kun uusia toimijoita tulee mukaan esimerkiksi tutkimushankkeiden kautta. Myös mukana olevien tutkimus- ja opetustoiminnassa vaikuttavien henkilöiden toiminta ohjautuu pitkäjänteistä kehitystä tukevaan suuntaan. Ekosysteemin kannalta jatkuvuus ja yhteyshenkilöiden pysyvyys onkin yksi tärkeä osatekijä pitkäjänteistä vaikuttavuutta haettaessa. Kokeiluekosysteemi tuottaa alueelle hyvää sekä lyhyellä tähtämellä mm. yksittäisten hankkeiden sekä opiskelijoiden työharjoittelujen ja opinnäytetöiden kautta, että pitkällä tähtämellä siten, että toimijat oppivat kokeiluekosysteemin ajattelutavan ja menetelmiä.

Kokeileva kehittäminen ja kokeileva tutkimus

Tutkimushankkeiden tuloksellisuus sekä ammattikorkeakoulutuksen aluevaikuttavuus syntyvät luontaisesti, mikäli synnytyt ideat ja kehitystoimenpiteet voidaan viedä käytännön toimintaan kokeiluiksi. On varsin oleellista, että kokeiluekosysteemin luojat syövät samaa soppaa, mitä ovat keittäneet hankkeisiin

osallistuville organisaatiolle. Toisin sanoen kokeilevuuden täytyy näkyä tutkijakehittäjien työmenetelmissä myös. Tämä on helposti sanottu, ja meidän tutkijaryhmämme tapauksessa kokeillen rakennettu. Tätä kirjoitettaessa tutkijaryhmän yhteinen arvolupaus on vasta muotoutumassa, vaikka osa tutkijoista on työskennellyt yhdessä jo nelisen vuotta, toiset vielä kauemmin. Oppiminen ja muutos vievät aikaa, mutta sinnikkyydellä ja kyseenalaistamisessa on myös mahdollista saada aikaan kestäviä tuloksia. Kun ihmiset tuntevat toistensa vahvuudet ja luottavat niihin, saadaan aikaan tavallisuudesta poikkeavia tuloksia. Tämä näkyy myös alueen yrityksille ja muille organisaatiolle ja on kiinnittänyt myös kansallisesti huomiota (katso esim. TEM 2015).

Ansaittu onni

Vanha, monilla eri versioilla kerrottu tarina kertoo miehestä, joka keitti kivikeittoa. Hänellä oli alussa kivi, pata, vettä sekä nuotio keiton kypsentämistä varten. Tästä lähtötilanteesta alkoi unelmointi, ”*Olisipa siistiä jos olisi...*” ja tästä unelmastaan hän alkoi kertoa muille ja pyytää lisäämään kivikeittoon jotain yhteiseksi nähdyn tavoitteen saavuttamiseksi. Kun ihmiset näkivät, että mies oli tosissaan, he toivat jokainen jotain lisää ja samalla heitä alkoi oikeasti kiinnostaa millainen keitosta loppujen lopuksi oli tulossa. Tylsemmin ilmaistuna kokeiluekosysteemiä rakennettiin viemällä hyvin keskeneräinen arvolupaus kentälle, jossa se alkoi dialogin kautta parantua. Edelleen, kun moni organisaatio pääsi vaikuttamaan nyt meneillään olevan Digikaappaus – hankkeen tavoitteisiin, he samalla sitoutuvat tavallista paremmin hankkeeseen. Kivikeitosta kertova tarina muuten päättyy niin, että lopuksi kiven voi ottaa padasta pois kun siihen on yhteistyön tuloksena jo synnytetty kaikkia osapuolia kiinnostava arvolupaus. Nykyisin tällaista tapaa rakentaa uutta kutsutaan yleisesti kaksi- tai n-suuntaiseksi markkinoiksi tai lyhemmin alustaliiketoimintamalliksi.

Kun kokeiluekosysteemin rakentajilla on rohkeutta jättää asiantuntijan viitta narikkaan ja mennä kentälle ihmettelemään yhdessä maailman monimutkaisuutta ja reipasta muutosvauhtia, syntyy aivan uudenlaisia mahdollisuuksia yritysten ja muiden organisaatioiden kanssa. Nykyiset haasteet ovat luonteeltaan niin moni-

mutkaisia, että jo niiden osittaiseenkin ratkaisemiseen tarvitaan yhteistyötä. Tämän monimutkaisuuden avaaminen eri tahojen kanssa asettaa hyvät lähtökohdat yhteistyölle.

Kun yhteistyön hakemisessa käytetyt menetelmät ovat tavallisuudesta poikkeavia, käydään ei-tavanomaisia keskusteluja ja hyödynnetään muitakin tiloja kuin neuvotteluhuoneita, on luotu jo varsin hyvät edellytykset onnistumiselle. Kun lisäksi kokeiluekosysteemin luojilla on valmistautunut mieli ja laaja tietopääoma, kohdalle osuvat onni on tyypiltään ansaittua. Tieteessä tästä käytetään nimitystä serendipiteetti (Kakko ja Inkinen 2009; Hagel ja kumpp. 2012). Siis luomalla tietoisesti olosuhteet, joissa onni näyttäytyy ja tarttumalla siihen rohkeasti, syntyy merkittävää uutta. Samalla jäädään positiivisessa mielessä yhteistyökumppaneiden mieliin myös tilanteissa, joissa yhteistyölle ei aikataulu- tai muista syistä ole siinä hetkessä edellytyksiä. Tämä lienee aluevaikuttavuutta parhaimmillaan.

Rohkeasti eteenpäin

Ekosysteemi kehittyi jatkuvasti ja sen kehittymiseen halutaan tuoda voimakkaammin myös kansainvälistä ulottuvuutta. Kansainvälinen liiketoiminta on luonnollisesti osa usean yhteistyöyrityksen arvoketjua tavalla tai toisella. Kansainvälistä yhteistyötä saadaan rakennettua helpoiten esimerkiksi olemassa olevien yhteistyökorkeakoulujen kanssa toteutettavissa yhteisissä projekteissa. Saimian verkostoissa on muutamia ulkomaalaisia korkeakouluja, joiden opetustapa on hyvinkin samanlainen, kuin tiimiyrittäjänä toimivien opiskelijoiden. Lisäksi eurooppalaisella korkeakoulukentällä on useita muita tahoja, jotka ovat kiinnostuneita tutustumaan paremmin tiimiyrittäjien valmennuksessa käytettävään pedagogiseen malliin ja sen käytännön toteutukseen.

Tulevaisuudessa voitaisiin esimerkiksi toteuttaa innovointitoimeksianto yhdessä kansainvälisen kumppanikoulun opiskelijoiden kanssa. Tätä tavoitetta tukemaan tutkimme (ja mahdollisesti myös kehitämme) Digikaappaus – hankkeen puitteissa kv – yhteistyöhön soveltuvia alustaliiketoimintamalleja – ja alustoja, joiden avulla on mahdollista kaapata arvoa kaikille yhteistyössä toimijoille nykyisiin toimintamalleihin nähden. Asiakkaina näihin toimeksiantoihin voisivat olla esim. nykyiseen ekosysteemiin kuuluvien yritysten kansainväliset toimipisteet.

Lähitulevaisuudessa Saimaan ammattikorkeakoulun ICT-tradenomikoulutus pyrkii tehokkaasti vastaamaan Kaakkois-Suomen alueella toimivien alan yritysten rekryointitarpeeseen kouluttamalla alalle uusia osaajia, joiden koulutusta on muovattu työnantajayritysten tarpeiden pohjalta. Olipa näiden ns. digitradenomien lopullinen opintosuunnitelma millainen hyvänsä, tulee sen joka tapauksessa ottaa huomioon nopeasti muuttuvat työelämätarpeet. Näin ollen opintosuunnitelman tulee olla joustava ja mahdollistaa nopeat muutokset, tutustuttaa oppija alusta pitäen liiketoiminnan lainalaisuuksiin, niissä tapahtuviin muutoksiin, sekä tarjota projekteja, joissa ollaan kiinni asiakasrajapinnassa. Tällä hetkellä markkinointiin erikoistuvien tradenomiopiskelijoiden kanssa hyödynnettävä tiimiyrittäjämalli tarjoaa jo valmiiksi nämä kaikki.

Yhteenveto ja pohdinta

Kokeiluekosysteemin syntyminen ja luontainen positiivinen imuvoima, jota aktiivisesti toimiva ekosysteemi synnyttää ympärilleen on mielestämme osoitus siitä, että hakemalla yhteistyömahdollisuuksia ja kehittämällä niitä, on mahdollista löytää uusia toimintamalleja, jotka suoraan nivovat ammattikorkeakoulussa tapahtuvaa opetustoimintaa alueen yritysten ja organisaatioiden toimintaa palvelevaksi yhteistyöksi. Rohkeus ja ennakkoluulottomuus uudenlaisten toimintatapojen kokeilemisessä ovat madaltaneet kynnyistä yhteistyöhön moneen suuntaan. Yhteistyökokeilut eivät vaadi raskaita suunnitelmia, vaan niihin voidaan kokeiluekosysteemin puitteissa mennä käytännön kautta kevyen tavoitteiden asetannan kautta. Toivotamme uusia yrityksiä ja muita organisaatioita lämpimästi tervetulleiksi osaksi kokeiluekosysteemiä ja yhteistyöhön kanssamme. Yhteydenotto jompaankumpaan kirjoittajista riittää, katsotaan yhdessä, mikä olisi sopiva tapa aloittaa.

* DigiKaappaus-hanke aktivoi elinkeinoelämää, kaupunkeja ja kuntalaisia luomaan yhdessä uutta siten, että jokainen osapuoli hyötyy yhteistyöstä. Digikaappauksessa tutkitaan uusia toimintatapoja digitaalisten palveluiden kehittämiseen yhdessä. Tutkimuksessa hyödynnetään nopeaa kokeilevaa kehittämistä, jossa korostuu runsaan ennakkosuunnittelun sijasta tekemisen meininki. Toisaalta digitaalisten palveluiden ideointiin ja kehittämiseen osallistetaan kuntalaisia, millä varmistetaan palveluiden toiminta käyttäjien näkökulmasta. DigiKaappaus-hanke toteutetaan Saimaan ammattikorkeakoulun, Lappeenrannan teknillisen yliopiston, 10 yrityksen ja kahden kaupungin tiiviissä yhteistyössä. Hanketta on rahoitettu Tekesin Liideri-ohjelmasta ja se toteutetaan vuosien 2016 - 2018 aikana

Artikkelin kirjoittajat

Pasi Juvonen, TkT, on tiimivalmentaja meneillään olevan Digikaappaus – hankkeen projektipäällikkö. Pasiin mielenkiinnon kohteita ovat valmentava johtaminen ja tiimien valmentaminen sekä kokeileva kehittäminen ja -tutkimus. Pasiin väitöskirja käsittelee tiimien valmentamista ja valmentavaa johtamista, joita sovelletaan käytäntöön kokeiluekosysteemissä. Pasi on toiminut useissa TKI – hankkeissa tutkijana ja projektipäällikkönä jo toistakymmentä vuotta. Kampustyön ohella Pasi on toiminut viisi vuotta valmennusyrittäjänä.

Anu Kurvinen, KTM, on Saimaan ammattikorkeakoulu lehtori ja toimii myös tutkijana muutamissa TKI-hankkeissa. Anuun mielenkiinnon kohteita ovat erilaiset liiketoiminnan kehittämiseen liittyvät toimenpiteet, kuten esimerkiksi uusien tuotteiden kaupallistaminen. Aiemmissä työtehtävissään Anu on toiminut toistakymmentä vuotta kansainvälisessä suuryrityksessä mm. markkinointijohtajana. Tällä hetkellä Anu toimii Saimaan ammattikorkeakoulun strategiajohtajan sijaisena.

Lähteet:

Hagel III, J. et al. (2012). *The power of pull. How Small Moves, Smartly Made, Can Set Big Things in Motion*. Basic Books.

HE 9/2013 <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130009#idp3533008>

Juvonen, P. (2016). Comparison of two learning and team entrepreneurship models at a Finnish University of Applied Sciences. Setting the scene for future development. International Conference on Interactive Collaborative Learning. Esitetty Belfastissa, Pohjois-Irlannissa 21.9.2016. Tullaan myöhemmin julkaisemaan Springerin toimesta konferenssijulkaisussa.

Kakko, I & Inkinen, S. (2009). Homo Creativus: creativity and serendipity management in third generation science and technology parks. *Science and public policy*, August 2009, pp. 537 – 548.

Kurvinen A. ja Juvonen P. (2016). *Kokeiluekosysteemiä kehittämässä: innovointitoimeksiannot sidosryhmien yhdistäjänä*. UAS Journal 3/2016. <https://uasjournal.fi/tutkimus-innovaatiot/kokeiluekosysteemia-kehittamassa-innovointitoimeksiannot-sidosryhmien-yhdistajana>

Kolb, D. (1984). *Experiential Learning*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.

Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995) *The Knowledge Creating Company. How Japanese Companies Create the*

Dynamics of Innovation. Oxford University Press.

Poskela, J., Kutinlahti, P., Hanhike, T., Martikainen, M. & Urjankangas, H-M. (2015). Kokeileva kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 67/2015.

Saatavilla osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74944/TEMrap_67_2015_web.pdf?sequence=1

Von Krogh, G., Ichijo, K, & Nonaka, I. (2000). Enabling Knowledge Creation. How to Unlock the

Mystery of Tacit Knowledge and Release the Power of Innovation. Oxford University Press.

3 TOKA-PROJEKTI YRITYSTEN KILPAILUKYVYN JA HENKILÖSTÖN OSAAMISEN EDISTÄJÄNÄ ETELÄ-KARJALASSA

Paula Kokko, koulutussuunnittelija, Saimaan ammattikorkeakoulu

Suomen hallitusohjelman tavoitteena on työllisyyden ja kilpailukyvyn lisääminen vuoteen 2025 mennessä. Jo ennen hallituksen kärkihankkeen ”Digitalisaatio, koikeilut ja normien purkaminen” (Hallituksen julkaisusarja 13/2015) julkaisua syksyllä 2015 oli Saimaan ammattikorkeakoulu vienyt päätökseen digitaalisuuteen liittyvän projektin (TOKA-projektin), jossa kohderyhmänä oli talonrakennusalalla toimivat ja pääaiheena tietomallintaminen. Rakennusalallahan suurin muutos digitaalisuuteen liittyen on ollut paperisista suunnitelmista tietomallintamiseen siirtyminen. Digitaalisuuteen ja tietomallintamiseen siirtyminen on puolestaan tarkoittanut rakennusalalla niin uusien työkalujen kuin uusien toimintatapojen käyttöönottoa. Digitaalisuuden hyödyntämisellä on olennainen merkitys niin alueen yrittäjien osaamisen lisäämisessä kuin alueen kilpailukyvyn edistämässä. Siksi onkin tärkeää saada alueelle projekteja, joilla voidaan edistää sekä osaamista että kilpailukykyä mahdollisimman matalan kynnyksen toimintana.

TOKA-projekti

TOKA-projekti, viralliselta nimeltään Pysyvää tietomalliosaamista rakennusalan toimijoille Etelä-Karjalassa, toteutettiin 1.6.2012 - 28.2.2015 Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) osarahoittamana projektina. Projektia suunniteltaessa oli selvitetty aiemmat valtakunnalliset hankkeet tietomallintamiseen liittyen sekä alustavasti kartoitettu Etelä-Karjalan yritysten tietomallintamisen osaamistilanne ja tarve lisäosaamiselle. Selvitysten ja kartoitusten perusteella projektille oli selkeä tarve, jotta digitaalisuus ja tietomallintaminen saataisiin istutettua osaksi jokapäiväistä toimintaa ja tietomallintamisosaaminen uudelle tasolle Etelä-Karjalan alueella. Myös yleisten tietomallivaatimusten (YTV2012) julkaisu vuonna 2012 vauhditti projektin eteenpäin viemistä. Huomio kiinnittyi myös siihen, että pääkaupunkiseudulla ja ulkomailla yritykset käyttivät tietomallintamista huomattavasti useammin rakennushankkeissa kuin Etelä-Karjalassa ja siitä saatavat hyödyt oli

tiedostettu laajemmin, jopa hallitustasolla kuten Isossa Britanniassa (HM Government, 2012). Edellä mainitut tiedot yhdessä asettivat Etelä-Karjalan epäedulliseen asemaan tulevaisuutta, yritysten kilpailukykyä, kestäväää kehitystä ja alueen elinvoimaisuutta ajatellen.

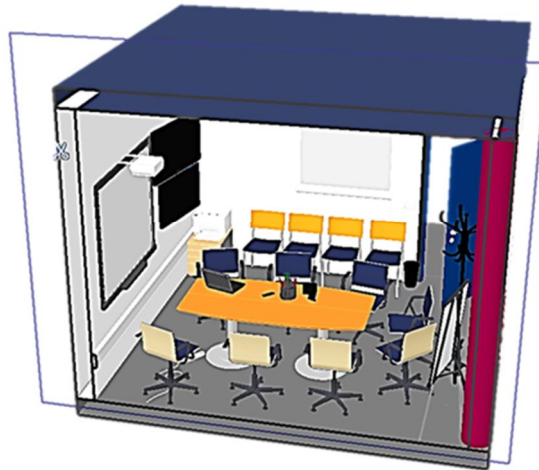
TOKA-projektin päätavoitteena oli luoda tietomallintamisen osaamisverkosto, joka tukisi rakennusalalla toimivien tilaajien toimia heidän aloittaessaan laajempaa tietomallien hyödyntämistä rakennushankkeissa. Verkoston ja koulutusten avulla pyrittiin nostamaan alueen toimijoiden osaamistasoa ja saamaan pysyvä osaamis pohja tietomallipohjaisille toimintatavoille rakennusalalla Etelä-Karjalassa. Projektin toisena päätavoitteena oli lisätä tilaajaorganisaatioiden tietoa ja ymmärrystä tietomallien hyödyistä. (Lehtoviita, 2012).

Osaamisverkoston koonti aloitettiin heti projektin alussa yhdessä tietomallikoulutusten kanssa. Verkoston kokoaminen vaati jonkin verran ponnisteluja, sillä suurin osa alueen toimijoista koki tietomallintamisen vieraana ja jotkut jopa tarpeettomana. Osa antoi ymmärtää, etteivät halua ensimmäisenä ottaa tietomallintamista käyttöön, vaan haluavat nähdä ajan myötä, miten se kehittyy ja millaisia kustannuksia se tuo tullessaan. Kaikkiaan projektiin saatiin osallistumaan 17 toimijaa. Mukana oli tilaajia, arkkitehteja, rakenne- ja LVIS-suunnittelijoita sekä urakoitsijoita. Verkoston jäsenet edustivat hyvin koko rakentamisen alan toimijoita, vaikka joissakin toimijaryhmissä oli vähän osallistujia. Osallistujat saivat koulutusten yhteydessä erinomaisen mahdollisuuden keskustella tietomallintamisen hyödyistä ja haasteista toisten toimijoiden kanssa, johon ei normaalisti ole mahdollisuutta tiukkojen rakennushankeaikataulujen puitteissa. Tietomallintamiseen liittyvien hyötyjen ja haasteiden lisäksi osallistujat hahmottivat rakennuksen tietomallintamiseen liittyvän elinkaaren ja tunnistivat eri osapuolien tarpeet ja vaatimukset tietomallipohjaisessa rakennushankkeessa.

TOKA-projektin aikana käynnistyi kaksi rakennushanketta, joissa tilaajalähtöisesti käytettiin tietomallipohjaista prosessia. Nämä kaksi rakennushanketta toimivat hankkeen pilotteina ja niissä keskityttiin hankkeiden alkuvaiheiden määrittelyyn sekä suunnittelijoiden ja tilaajien yhteiseen tietomallipohjaisen toimintatavan käyttöönottoon. Piloteissa tilaajien rooli korostui, koska heidän tietoaan ja

ymmärrystä tietomallien hyödyistä, vaatimuksista ja käyttömahdollisuuksista haluttiin edistää (Lehtoviita, 2015a & 2015b). Tilaajien katsottiin olevan tietomallipohjaisessa rakennushankkeessa avainasemassa, sillä heidän vaatiessa tietomallien käyttöä rakennushankkeissa muidenkin hankkeeseen osallistuvien olisi toimittava tietomallipohjaisesti. Tilaajien on osattava määritellä tietomallihankkeen vaatimukset ja kilpailuttaa rakennushankkeensa tietomallitarpeittensa mukaisesti. Piloteissa hyödynnettiin niin koulutuksista saatua tietoa kuin tietomallikonsulttia. Tietomallikonsultti oli tietomalleja paljon käyttänyt ja useissa tietomallihankkeissa mukana ollut henkilö, joka pystyi neuvomaan ja ohjeistamaan etenkin tilaajia tietomallintamiseen liittyvissä ongelmissa, mutta myös muita pilotissa työskenteleviä tietomalleihin liittyvissä ongelmissa. Tietomallikonsultin avulla saatiin levitettyä tietomalliosaamista ja uusia toimintatapoja kaikkien pilotteihin osallistuneiden kesken, vaikka he eivät varsinaisesti kuuluneetkaan projektin osanottajiin.

Projektin aikana rakennettiin projekti- ja pilottityöskentelyä varten tila, jossa tietomallien suunnittelua, keskustelua, kokouksia ja muita yhteisiä tapaamisia voitiin pitää. Tilaa kutsuttiin tietomallistudioksi tai "small roomiksi" vastakohtana Yhdysvalloissa käytössä olevalle Big Roomille, jossa useat kymmenet tai sadat ihmiset työskentelevät yhdessä samaa tietomallipohjaista rakennushanketta työstäen. Tietomallistudio koostui suurehkosta neuvottelupöydästä, jonka ympärille rakennushankkeen osapuolet pääsivät sopivalle etäisyydelle tietokoneidensa kanssa. Lisäksi studion seinillä oli kaksi isoa televisiota ja yksi SMART Board, joista voitiin tarkastella kolmea eri tietomallia samanaikaisesti. TOKA-projektissa mukana ollut projektiassistentti teki tietomallintamalla tietomallistudiosta mallin (kuva 1). Tietomallistudion tarkoituksena oli edistää uusien toimintatapojen omaksumista sekä uusien työkalujen ja tilojen käyttöönottoa.

Kuva 1. Kuvakaappaus projektiassistenttina toimineen Juha Kempin tietomallintamasta tietomallistudiosta.

Tulokset

Kaiken kaikkiaan mukana olleet osallistujat saivat projektin tuloksena hyvän ja laajan kokonaiskuvan tietomallintamisesta. He pystyivät viemään osaamistaan käytännön tasolle uusien rakennushankkeiden kautta sekä tarjoamaan vertailukelpoisina tietomalliosaamistaan rakennushankkeiden tarjouskilpailuissa. Ne verkoston jäsenet, jotka kävivät koulutukset ja olivat aktiivisina verkostossa mukana, pystyivät jopa tekemään yhdessä tarjouksen tietomallinnusta vaativiin rakennushanketarjouspyyntöihin. Tietomallipohjaisen osaamisen kautta henkilöiden ja yritysten asema vahvistui rakennusalan työmarkkinoilla ja heidän mahdollisuutensa toimia laajemmalla toimintasäteellä parani. Samalla myös alueen kilpailukyky rakennushankkeiden tarjouspyyntöjen osalta nousi.

TOKA-projektin tuloksia ovat voineet hyödyntää suoraan kaikki mukana olleet organisaatiot ja myöhemmin myös muut alan toimijat. Tietomalliosaamisen lisääntymisen myötä tuloksia on syntynyt niin yritystasolla kuin aluetasolla. Tietomallien käyttöönotto laajasti kaikkien rakennusalaalla toimivien keskuudessa tulee jatkossa tehostamaan rakennushankkeiden läpivientiä ja rakennuksen ylläpidon hallintaa koko sen elinkaaren ajalta. Projekti edisti yritysten ja siellä toimivien henkilöiden mahdollisuuksia olla mukana tulevaisuuden rakennushankkeissa ja loi uusia toimintatapoja alueen toimijoiden välille.

TOKA-projektin tuloksina Pysyvää tietomalliosaamista rakennusalan toimijoille Etelä-Karjalassa -kokonaisuuden alle syntyi myös kolmen julkaisun sarja:

1. Tietomallien käyttömahdollisuudet rakennushankkeissa –julkaisu
2. Tietomallinnuksen käyttö kouluhankkeessa -julkaisu ja
3. Tietomallinnuksen käyttö päiväkotihankkeessa –julkaisu

Kukin julkaisu on oma kokonaisuutensa käsitellen tietomallintamista hieman eri näkökulmista. Ensimmäisessä Tietomallien käyttömahdollisuudet rakennushankkeissa –julkaisussa on luotu projektissa saatujen kokemusten perusteella kokonaisnäkemys siitä, mitkä ovat edellytykset tietomallien käytölle talonrakennushankkeessa, millaisia tietomallien käyttömahdollisuuksia talonrakennushankkeissa on ja mitä hyötyjä tietomallinnuksella voidaan saavuttaa. Julkaisussa pohditaan tietomallinnuksen tulevaisuuden mahdollisuuksia ja kehittämistarpeita sekä tietomallinnuksessa saavutettavia laajempia hyötyjä kiinteistöjen ylläpidossa. Julkaisu antaa yleiskuvan tietomallintamisesta ja tehokkaan tietopaketin tietomallintamiseen siirtymistä harkitsevalle rakennusalan toimijalle.

Kaksi seuraava julkaisua, Tietomallinnuksen käyttö kouluhankkeessa ja Tietomallinnuksen käyttö päiväkotihankkeessa, keskittyvät tietopohjaisen rakennushankkeen erityispiirteisiin erilaisissa rakennushankkeissa ja tuovat tietomallintamiseen liittyviä kokemuksia rakennushankkeen eri vaiheista eri toimijoiden näkökulmasta. Tietomallinnuksen käyttö kouluhankkeessa -julkaisussa esitetään lisäksi kehittämis- ja parannusehdotuksia tilanteisiin, joissa tietomallinnusta käytetään rakennushankkeessa. Molempien julkaisujen hankkeissa yleisten tietomallivaatimusten mukainen toimintatapa oli kaikille osapuolille uutta ja tietomallinnusyhteistyö vaati harjoittelua. Molemmat rakennushankkeet saatiin toteutettua ainakin joiltain osin mallipohjaisesti ja pääosin eri osapuolet kokivat mallinnuksen hyödylliseksi oman tehtävän sekä hankkeen kokonaisuuden kannalta.

Julkaisuista selviää, että tietomallintamisessa kaikilla osapuolilla (tilaajilla, suunnittelijoilla, tietomallikoordinoijan, rakentajilla, käyttäjillä) on keskeinen merkitys hankkeen onnistumiseksi. Tietomallien käyttö avasi niin tilaajien kuin käyttäjien kokemusta ja he kokivat mallien käytön hyödylliseksi erityisesti niiden havainnollisuuden takia. Tietomallien tehokas käyttö ja hyödyntäminen rakennushank-

keessa vaatii hankkeen kaikilta osapuolilta sitoutumista tilaajan asettamiin tietomallien käyttöä koskeviin tavoitteisiin. Tilaajalla on oltava tietomalliosaamista ja ymmärrystä niin paljon, että hän kykenee määrittelemään tietomallinnukselle asetettavat tavoitteet ja käyttötarkoitukset. Ne luovat pohjan tietomallipohjaisen hankkeen onnistumiselle ja tietomallipohjaisen prosessin laadunvarmistukselle. (Lehtoviita, 2015a & 2015b).

Projektin tuloksena voidaan pitää myös projektin omaa internet-sivua, www.saimia.fi/toka, jolta projektiin osallistuneet saivat ajantasaista tietoa projektista ja tietomallintamisesta. Sivusto on edelleen auki ja sieltä löytyy paljon materiaalia tietomallintamisesta sekä linkit edellä mainittuihin julkaisuihin. Projektisivu toi myös näkyvyyttä alueelle, sillä tietomallintamiseen painottuva projekti huomattiin muuallakin.

Yhteenveto

Projekti sai ehdottomasti levitettyä tietoutta ja ymmärrystä tietomallintamisesta niin Etelä-Karjalan alueelle kuin laajemmallekin, kuten sen tavoite oli. Myös tietomalliosaamisen taso nousi niin projektiin kuin pilotteihin osallistuneiden keskuudessa lähes valtakunnalliselle tasolle. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää sitä, että Lappeenrannan kaupunki tilaajana aikoo jatkossa tehdä kaikki uudisrakennuskohteet tietomallipohjaisina.

Projektin päätavoitteena oli tietomallintamisen osaamisverkoston luominen. Siinä projekti onnistui vähintäänkin hyvin. Osallistuvat yritykset löysivät jo projektin aikana yhteistyökumppaneita tietomallintamiseen liittyen ja pystyivät tarjoamaan yhteisesti osaamistaan tietomallipohjaisiin rakennushankkeisiin. Jotkut projektiin osallistuneista yrityksistä yhdistyivät joko projektin aikana tai projektin jälkeen valtakunnallisiin isoihin yrityksiin, jolloin alueen tietomalliosaamista voidaan tarjota valtakunnallisesti, mutta toisaalta pääkaupunkiseudun tietomalliosaamista saadaan tuotua alueen yritysten avuksi ja tueksi. Tietomalliosaamisverkoston voidaan sanoa laajentuneen laajemmalle kuin mitä alun perin oli suunniteltu. Mikäli projektiin osallistuneita olisi ollut enemmän, olisi ollut mielenkiintoista nähdä, kuinka tiiviin ja laajan osaamisverkoston projekti olisi saanut aikaiseksi.

Projekti edesauttoi siihen osallistuneita keskustelemaan avoimemmin yli yritysrajojen sekä ymmärtämään paremmin tietomallintamisen tuomia uusia toimintatapoja. Projektin aikana luodun tietomallistudion avulla saatiin vietyä käytännön tasolle tietomallipohjaisen rakennushankkeeseen liittyviä uusia toimintatapoja, kun eri pilotteihin osallistuneet testasivat tilaa omissa rakennushankkeissaan. Vaikka tietomallistudion käyttö oli vähäistä, antoi se käyttäjille hyvän kuvan siitä, miten on mahdollista toimia, jos on tarvittavat tilat ja laitteet.

Johtopäätökset

Tietomallintaminen on tullut jäädäkseen eikä siltä voi kukaan välttyä. Tulevaisuudessa rakennusten lopulliset käyttäjätkin tulevat huomaamaan tietomallien tuomat mahdollisuudet ja hyödyt. Mutta tietomallintamisessa, tai digitaalisuudessaan, mikään ei tapahdu itsestään tai automaattisesti, vaan jokaisen meistä tulee vaatia tietomallintamisen käyttöä ja auttaa tietomallien hyödyntämisessä ja kehittämisessä.

Vaikka projekti päättyi, olisi edelleen hyvä järjestää yhteisiä tilaisuuksia, joissa verkoston jäsenet ja mikseipä muutkin tietomalleja hyödyntävät voisivat jakaa kokemuksiaan tietomallintamisesta ja luoda uusia yhteistyösuhteita.

TOKA-projektin jälkeen syntyi infra-alan INTOKE- yhteistyöverkosto, jonka tarkoituksena oli kehittää tietomalliosaamista valtakunnallisesti. Verkostossa olivat mukana Saimaan ammattikorkeakoulun lisäksi Turun ammattikorkeakoulu, Metropolia-ammattikorkeakoulu ja Hämeen ammattikorkeakoulu. INTOKE-verkoston avulla haettiin yhteistä tietomalliprojektia, mutta valtakunnallisella tasolla projektien saaminen maakuntarajojen yli oli vielä haasteellista. Vaikka yhteistä projektia ei saatu käyntiin, käynnistyi verkoston alueilla infra-alaan liittyen kaksi projektia. Toinen niistä on Turun ammattikorkeakoulussa käynnistynyt infra-alaan liittyvä ESR-rahoitteinen INTOKE - Infran tietomallien osaamisen kehittäminen -projekti. Toinen on Saimaan ammattikorkeakoulussa alkanut Digi-Infra-projekti. Digi-infra, oikealta nimeltään Digitaalisuutta infra-alalle Etelä-Karjalassa, käynnistyi työllisyyden ja osaamisen edistämiseen sekä sosiaaliseen osallisuuteen liittyvänä ESR-kehittämishankkeena 1.3.2016 ja päättyy 31.5.2018. Digi-Infra-projektissa on kyse infrapuolen eli alueiden – katujen , teiden, viemäri- ja vesiverkoston

jne. – tietomalli- ja koneohjausosaamisen lisäämisestä ja toimijoiden verkottumisesta. Yleiset inframallivaatimukset (YIV2015) julkaistiin syksyllä 2015 ja niiden vieminen käytäntöön on ollut pohjana toisessa tietomallintamiseen liittyvässä Saimaan ammattikorkeakoulun projektissa. Projektin tavoitteena on infra-alan alueellisen osaamisverkoston luominen, infra-alan toimijoiden osaamisen lisääminen sekä infra-alan ammatillisen koulutusyhteistyön tiivistäminen Etelä-Karjalassa. Toivottavasti Digi-Infra-projektilla saadaan aikaan vähintään yhtä hyvä tietomallintamisen yhteistyöverkosto kuin TOKA-projektilla. Toivottavaa on myös, että tietomallintaminen saadaan jalkautumaan Etelä-Karjalan alueelle myös infra-alalle, jotta saadaan kustannussäästöjä infrahankkeisiin ja tuetaan samalla kestävä kehitystä.

TOKA-projekti on ollut myös innoittajana Toiminnan tietomallit älykkään rakennetun ympäristön voimanlähteenä -projektille (DORF II), jossa tutkitaan, kuinka rakennetussa ympäristössä olemassa olevia tietomalleja, tuotettua tietoa, uusia tieto- sekä tietomallitarpeita ja toimintaa voidaan yhdistää niin, että kokonaismalli tuottaa eri osapuolille hyötyä niin rahassa, säästyvässä työmäärässä kuin osaamisessa.

Projektin jälkeen syksyllä 2016 Metropolian Päivi Jäväjän ja Saimaan ammattikorkeakoulun Timo Lehtoviidan yhteistyön tuloksena on syntynyt tietomallintamiseen liittyvä julkaisu Tietomallintaminen talonrakennustyömaalla. Julkaisussa paneudutaan siihen, mitä tietomallien käyttö edellyttää talonrakennusalan urakoitsijalta ja miten tietomallien avulla voidaan tehostaa talonrakennushankkeen toteutusta. Julkaisua voi hyvin käyttää myös tukena ja apuna rakennusinsinöörien opetuksessa, jotta tulevat insinöörit omaksuvat tietomallintamisen normaalina työskentelytapana.

Lähteet:

Hallituksen julkaisusarja 13/2015. Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

HM Government 2012. Building information modelling policy paper. United Kingdom: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/34710/12-1327-building-information-modelling.pdf. Luettu 22.11.2016

Lehtoviita, T. 2012. Pysyvää tietomalliosaamista rakennusalan toimijoille Etelä-Karjalassa -projektisuunnitelma. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu

Lehtoviita, T. 2015a. Pysyvää tietomalliosaamista rakennusalan toimijoille Etelä-Karjalassa, tietomallinnuksen käyttö päiväkotihankkeessa. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu. (Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 53.)

Lehtoviita, T. 2015b. Pysyvää tietomalliosaamista rakennusalan toimijoille Etelä-Karjalassa, tietomallinnuksen käyttö kouluhankkeessa. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu. (Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 55.)

Lehtoviita, T., Kainulainen, A. & Kemppi, J. 2015. Pysyvää tietomalliosaamista rakennusalan toimijoille Etelä-Karjalassa, tietomallien käyttömahdollisuudet rakennushankkeissa. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu. (Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 50.)

4 PROJEKTIOPINNOT ALUEVAIKUTTAVUUDEN VÄLINEENÄ

Julia Vanhanen, laskentatoimen opiskelija, Saimaan ammattikorkeakoulu
Marianne Viinikainen, lehtori, KTM, Saimaan ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuus on moniulotteinen käsite ja sitä voi lähestyä useista tasoista ja kulmista. Aluevaikuttavuutta on muun muassa työelämälähtöinen opetus, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta sekä alueellinen verkostotoiminta. Tässä kirjoituksessa ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuutta lähestytään lyhyesti neljästä näkökulmasta: Ensiksi lainsäädännön, toiseksi opetuksen, kolmanneksi hanketyön sekä neljänneksi opiskelijan näkökulmasta.

Saimaan ammattikorkeakoulussa laskentatoimen koulutusohjelman aluevaikuttavuuden yhdeksi työkaluksi, perinteisten harjoittelun, opinnäytetyön sekä yritysvierailujen rinnalle, on nostettu työelämälähtöiset projektiopinnot. Tänä syksynä projektiopinnot tehdään osana alueellista koulutuksen kehittämishanketta nimeltä ”Digitalous 2025”. Mielestämme ammattikorkeakoulun hanketoiminta kytkeytyy laskentatoimen opetukseen tehokkaasti juuri vapaamuotoisempien projektiopintojen kautta. Muita hanketoimintaan sopivia toteutusmuotoja ovat perinteinen työharjoittelu ja opinnäytetyö. Tämä kirjoitus on myös toteutettu yhtenä laskentatoimen projektiopintojen lisätehtävänä yhteistyössä ohjaavan opettajan kanssa.

Ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuuden vaatimukset

Ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuuden vaateet ja tavoiteasetannan lähtökohta ovat valtioneuvoston hyväksymä ammattikorkeakoululaki ja -asetus sekä opetusministeriön ammattikorkeakouluille asetetut tavoitteet ja painopistealueet. Näiden lisäksi ammattikorkeakoulut asettavat myös omia tavoitteita ja laatulu-pauksia sekä tekevät omat strategiset linjauksensa. Tässä kirjoituksessa keskitytään vain ammattikorkeakoululainsäädännön sisältämiin aluevaikuttavuuden vaatimuksiin.

Ammattikorkeakoululaki määrittää ammattikorkeakoulun tehtävät. Lain (L932/2014 1:4§) mukaan ”*Ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän*

ja sen kehittämisen vaatimukseen sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee edistää elinikäistä oppimista.

Lisäksi ammattikorkeakoululaki (L932/2014 1:6§) toteaa yhteistyöstä alueellisten, valtakunnallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa seuraavaa: ”*Ammattikorkeakoulun tulee tehtäviään suorittaessaan olla erityisesti omalla alueellaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa sekä tehdä yhteistyötä suomalaisten ja ulkomaisten korkeakoulujen samoin kuin muiden koulutuksen järjestäjien kanssa*”.

Aluevaikuttavuus on yhtenä tekijänä myös ammattikorkeakoulun rahoitusmallissa, joka on määritetty ammattikorkeakoululain 43 pykälässä sekä ammattikorkeakouluasetuksen 12 pykälässä. Lain (L932/2014 7:43§) mukaan: ”*Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää ammattikorkeakouluille perusrahoitusta laskennallisin perustein ottaen huomioon toiminnan laatu, vaikuttavuus ja laajuus sekä muiden koulutuspolitiikan ja tutkimus- ja kehittämisspolitiikan tavoitteiden perusteella*”. Ammattikorkeakouluasetuksen (A813/2016 12§) mukaan (tulee voimaan 1.1.2017): ”*Toiminnan laadun, vaikuttavuuden ja laajuuden perusteella määräytyvä osuus rahoituksesta jakaantuu koulutuksen perusteella määräytyvään rahoitusosuuteen, joka on 79 prosenttia koko perusrahoituksesta, sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan perustella määräytyvään rahoitusosuuteen, joka on 15 prosenttia koko perusrahoituksesta. Muiden koulutuspolitiikan sekä tutkimus- ja kehittämisspolitiikan tavoitteiden perusteella määräytyvä osuus rahoituksesta jakaantuu strategiaperusteiseen rahoitusosuuteen, joka on 5 prosenttia koko perusrahoituksesta ja alakohtaiseen rahoitusosuuteen, joka on 1 prosentti koko perusrahoituksesta*”. Tarkemmin rahoituksen laskentaperusteista on määrätty asetuksessa Opetus- ja kulttuuriministeriön ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen laskentakriteereistä.

Yksi ammattikorkeakoulujen perustehtävistä on siis oman alueensa kehityksen vahvistaminen ja osaamisen kehittäminen. Ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuus muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluu koulutusta, tutkimus- ja kehitystyötä sekä alueellisia tehtäviä. Laaja ja monialainen osaamis pohja on ammattikorkeakoulujen vahvuus ja olennainen piirre alueellisen kehitystyön kannalta. Laadukas ja tuloksellinen toiminta vahvistavat vaikuttavuutta. Korkeakoulujen profiloituminen ja painoalavalinnat mahdollistavat laadun kehittämisen. Ne myös edistävät yhteistyötä korkeakoulujen ja alueellisten toimijoiden välillä. Tuloksena alueiden kilpailukyky paranee. (HE 9/2013, 4.3).

Kun parannetaan koulutustarjonnan rakennetta ja alueellista tasapainoa, saadaan riittävästi korkeatasoista työvoimaa maan eri alueille. Suurempien ja eri osa-alueita yhdistävien aluekehityshankkeiden kokoaminen parantaa alueiden vahvuuksista lähtevää ja niitä hyödyntävää tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Samalla luodaan edellytyksiä, joiden avulla voidaan muuttaa alueiden työ- ja elinkeinoelämää ja kasvattaa hyvinvointia. Työelämän kehittämisessä ammattikorkeakouluilla on keskeinen rooli. Kun nuorten tutkintoon johtava koulutustarjonta vähenee, joustavat aikuiskoulutusmuodot korostuvat. Osaamisen päivittäminen ja uudistaminen työelämän ohessa suoritettavan koulutuksen avulla on tärkeä osa ammattikorkeakoulujen työelämän kehittämistehtävää. (HE 9/2013, 4.3).

Ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuuden koulutuksellisen perustan muodostaa siis tutkinto- ja täydennyskoulutus. Aluevaikuttavuus ja työelämälähtöisyys tuleekin huomioida niin koulutuksen suunnittelussa kuin sen toteutuksessa. Saimaan ammattikorkeakoulun laskentatoimen koulutusohjelma aloitti työelämälähtöisten projektiopintojen kehittämisen vuonna 2009. Vuodesta 2011 lähtien laskentatoimen projektiopinnot on ollut oma kolmen opintopisteen opintojakso. Seuraavassa kerrotaan tarkemmin laskentatoimen projektiopinnoista ja niiden kytkeytymisestä aluevaikuttavuuteen.

Laskentatoimen projektiopinnot

Saimaan ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutusohjelmassa on suuntautumisvaihtoehtona laskentatoimi. Sen ammattiopintoihin kuuluu kolmen opintopis-

teen opintojakso nimeltä Laskentatoimen projektiopinnot. Opintojakson tavoitteena on edesauttaa opiskelijaa soveltamaan ammatillista osaamistaan käytäntöön ja solmimaan suhteita työelämän edustajien kanssa. Opintojakso on pakollinen kaikille laskentatoimen päiväopiskelijoille ja sen voi suorittaa missä vaiheessa opintoja hyvänsä.

Laskentatoimen projekti tulee ensisijaisesti hankkia itse, jolloin opiskelijan on oltava oma-aloitteinen ja osata suhtautua tehtävään ammattimaisesti. Käytännössä projekti voi olla mikä tapansa taloushallinnon alan asiantuntijatehtävä. Se voidaan tehdä yhteistyössä niin alueen pienen kuin suuren toimijan kanssa. Sen voi tehdä yritykselle, yhdistykselle, oppilaitokselle tai julkishallinnolle. Projektit ovat toimeksiantajalle ilmaisia eikä niistä makseta palkkaa opiskelijoille. Projektiopintoja on tehty muun muassa seuraavista aiheista: Yhdistyksen kirjanpito ja tilinpäätös sekä toiminnantarkastus, Microsoft Excel -työkalu asiakastietoihin ja -varauksiin, ravintolan kustannusanalyysi, pk-yrityksen osastokohtainen kannattavuusanalyysi sekä tapahtuman talouspäällikkönä toimiminen.

Mahdollisuudet projektin aiheeseen ovat laajat, kunhan opiskelija pystyy jollain tapaa soveltamaan siihen omaa taloushallinnon osaamistaan. Lisäksi mahdollisuudet projektin kohdeyritykseksi ovat laajat – taloushallinto kun kuuluu jokaiseen yritykseen. Se myös kytkeytyy tiiviisti jokaiseen tekemiseen yrityksessä. Näin ollen siihen linkittyvät niin yrityksen avain- kuin tukiprosessit. Kaikki tosin toteuttavat taloushallintoa omalla tavallaan ja laajuudellaan, lakien ja määräysten sallimissa puitteissa.

Projektin hankkiminen ei ole ollut vaikeaa, kunhan vain on ollut aloitteellinen ja ottanut yhteyttä alueen toimijoihin. Jonkin verran tulee yhteydenottoja myös yrityksiltä, mutta ennen kaikkea yritykset haluavat, että oppilaitos on aktiivinen osapuoli ja tarjoaa mahdollisuuksia yhteistyöhön ja ehdotuksia projekteihin. Yhteistyö ammattikorkeakoulun ja yritysten välillä voisi tiivistyä entisestään, kun yritykset tulisivat tietoisemmiksi, mitä kaikkea koulu ja opiskelijat voivat heille tarjota. Mitä enemmän projekteja toteutetaan ja mitä käytännönläheisempiä ja yrityksen arkea helpottavia ratkaisuja saadaan aikaan, sitä paremmin projektit saavat kannatusta.

Mielestämme laskentatoimen projektiopinnot toimivat yksinkertaisena ja toimivana aluevaikuttavuuden työkaluna. Jokaisen laskentatoimen päiväopiskelijan kun pitää ne opintojensa aikana suorittaa, syntyy niiden kautta luonnollista alueellista työelämäyhteistyötä ja tutkimus- ja kehitystoimintaa. Kaiken kaikkiaan on tärkeää, että koulun ja työelämän rajapintaa murretaan ja rooleja vaihdellaan. Opiskelija saa käytännön työelämäkokemusta ja verkostoituu paikallisten toimijoiden kanssa. Paikallinen yritys saa lisäresursseja opiskelijasta ja mahdollisesti apua kehitystehtävissä tai yksittäisiin arjen haasteisiin. Projektiopintoja ohjaavat opettajat taas päivittävät työelämäosaamistaan ja saavat tarinoita omille opintojaksoilleen. Syksyllä 2016 laskentatoimen projektiopinnot on ollut mahdollista tehdä Digitalous 2025 -hankkeessa. Seuraavaksi kerrotaan tarkemmin hankkeesta ja sen aluevaikuttavuudesta.

Digitalous 2025 -hanke

Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Saimaan ammattikorkeakoulun yhteinen kaksivuotinen taloushallinnon alan hanke ”Digitalous 2025” käynnistyi 1.9.2016. Euroopan sosiaalirahaston ja oppilaitosten rahoittamassa 257 000 euron hankkeessa luodaan ja käynnistetään digitaalisen taloushallinnon täydennysopinnot tilitoimistoille ja muille taloushallinnon parissa työskenteleville. Opinnot keskittyvät kahdelle osaamisalueelle: Digitaaliset liiketoiminta- ja palveluprosessit sekä analytiikka. Näiden kehittäjille on työelämästä saatujen palautteiden mukaan tällä hetkellä suuri tarve.

Hanke on alueellinen. Hankkeen tavoitteena on turvata alan vetovoimaiset työ- ja koulutuspaikat Etelä-Karjalan alueella sekä mahdollistaa uuden tyyppisten taloushallinnon palveluiden tuottaminen ja vienti. Hankkeessa on mukana yhdeksän Etelä-Karjalan alueella toimivaa tilitoimistoa sekä näiden 16 asiakasyritystä. Alueellisena yhteistyökumppanina ovat mukana Etelä-Karjalan Yrittäjät ry, Etelä-Karjalan Ekonomit ry, Saimaan tradenomit ry, Etelä-Karjalan kauppakamari, Wirma Lappeenranta Oy ja Imatran Seudun Kehitysyhtiö Oy. Valtakunnallisena yhteistyökumppanina on Suomen Taloushallintoliitto ry.

Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa työstetään digiprosesseihin ja analytiikkaan liittyviä kehittämiskohteita yhdessä tilitoimistojen, asiakasyritysten, opiskelijoiden ja asiantuntijaopettajien kanssa. Kehittämistiimeissä yhdistyvät kauppätieteiden maisterin, tuotantotalouden diplomi-insinöörin ja tradenomin osaamisprofiilit. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan case-työskentelyvaiheeksi. Toisessa vaiheessa rakennetaan ja pilotoidaan ajasta ja paikasta riippumattomat täydennysopinnot sekä edistetään Etelä-Karjalan talousalan osaamisverkostoa yhteistyökumppaneiden kanssa. Hankkeen päätteeksi järjestetään kansainvälinen talousalan seminaari ”Digital Accounting 2025” kokemuksien ja käytäntöjen levittämiseksi.

Hankkeen avausseminaari pidettiin Saimaan ammattikorkeakoulun tiloissa 28.9.2016. Taloushallintoliiton hallituksen puheenjohtaja Vuokko Mäkinen avasi tapahtuman, jonka jälkeen ohjelmaan sisältyi asiantuntijapuheenvuoroja, case-työskentelyä ja verkostoitumista sekä lopuksi hankkeen esittely. Tilaisuuteen osallistui alueen yritysten ja yhteistyökumppaneiden edustajia, ulkopuolisia asiantuntijoita, opiskelijoita sekä yliopiston että ammattikorkeakoulun henkilökuntaa.

Aluevaikuttavuus oli läsnä tilaisuudessa monessakin mielessä. Ensinnäkin alueen taloushallinnon toimijat verkostoituivat ja loivat uusia kontakteja sekä osallistujille tarjoutui mahdollisuus kerätä digitaalisuuden liittyviä kehittämissideoita. Toiseksi opiskelijat verkostoivat ja loivat kontakteja alueen yrityksiin ja toisen oppilaitoksen opiskelijoihin ja opettajiin. Kolmanneksi sekä opiskelijat että opettajat pääsivät lähemmäksi reaali maailman osaamisvaateita ja -odotuksia. Kahvitauon aikana aluevaikuttavuus oli lähes käsin kosketeltavissa. Seminaariin osallistujat keräsivät pöytäryhmissä ajatuksia, kuinka tekoälyä voisi jatkossa hyödyntää taloushallinnon ja laajemminkin liikkeenjohdon tehtävissä.

Lokakuusta 2016 maaliskuuhun 2017 hankkeessa on case-työskentelyvaihe. Työn alla on 16 kehittämiskohdetta, jotka toteutetaan edellä mainituissa kehittämistiimeissä. Prosessien digitalisoimiseen tai analytiikkaan liittyvät kehittämiskohteet valittiin yritysten tarpeiden mukaan. Niitä ovat esimerkiksi digitaalisen maksuvälineiden vertailu ja valinta mikroyritykselle, taloushallinnon prosessien

digitalisoiminen huomioiden mikroyrityksen panos-hyötysuhde, sähköinen rahtikirja, asiakaskannattavuuden laskenta ja analysointi sekä tuloskortin rakentaminen liiketoiminta- ja taloustiedoista. Mukana työskentelyssä on 9 Etelä-Karjalan alueen tilitoimistoa, 16 tilitoimistojen asiakasyritystä, noin 50 yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijaa sekä 12 opettajaa.

Aluevaikuttavuuden näkökulmasta case-työskentelyllä pyritään edesauttamaan alueen yritysten prosessien digitalisaatiota ja analytiikan hyödyntämistä. Case-työskentely auttaa konkreettisesti yrityksiä, kun he saavat projektityövoimaa kehittämishankkeisiin, jotka muuten mahdollisesti jäisivät muiden kiireellisempien töiden jalkoihin. Opiskelijat taas saavat caseista kokemusta yritysprojektista ja soveltavat omaa ammattiosaamistaan reaali maailman todellisiin haasteisiin. Opiskelijat myös verkostoituvat oman alueensa yrityksiin, joka edistää heidän työllistymistään Etelä-Karjalan alueelle jatkossa. Casejen avulla koulut kehittävät omaa opetustaan ja päivittävät opettajien osaamistasoa. Casejen pohjalta myös luodaan uudet digitaaliset täydennysopintojaksot alueen jo työssä oleville taloushallinnon työntekijöille tai juuri valmistuneille.

Opiskelija ja aluevaikuttavuus

Lopuksi kirjoituksen toinen kirjoittaja laskentatoimen pääaineopiskelija Julia Vanhanen kertoo aluevaikuttavuudesta ja sen linkittymisestä opiskeluun Saimaan ammattikorkeakoulussa. ”Opiskeluni on kestänyt noin 3,5 vuotta. Sinä aikana olen havainnut ammattikorkeakoulussamme olleen sopivasti aluevaikuttavuuteen liittyvää toimintaa. Erilaisia projekteja on ollut mahdollista toteuttaa yhteistyössä työelämän kanssa. Varsinkin omasta näkökulmastani liiketalouden koulutusohjelma on alana sellainen, että yritysten kanssa tehdään usein yhteistyötä ja kursseilla vierailee yritys edustajia. Alueen yrityksiin on silloin tällöin tehty tutustumiskäyntejäkin. Samanlaista toimintaa on tietääkseni muillakin aloilla. Mielestäni on hienoa, että ammattikorkeakoulut ovat mukana myös tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa, ja haluavat vaikuttaa asioihin alueellisella tasolla. Se tuo ammattikorkeakoulun toimintaan toisenlaista näkökulmaa ja monipuolisuutta. Hyvänä esimerkkinä on Digitalous 2025-hanke, sillä se on saanut suurta näkyvyyttä myös opiskelijoiden keskuudessa. Koen sen olevan ainakin itselleni selkeimmin näkyvä aluevaikuttavuuteen liittyvä projekti, sillä muita samankaltaisia ei tule

opiskeluni ajalta mieleen. Parannusta nykyisessä toiminnassa voisi tapahtua siten, että opiskelijat saisivat olla mukana TKI-toiminnassa ja projekteissa vielä konkreettisemmalla tasolla, kuten juuri nyt Digitalous 2025-hankkeessa on ollut mahdollista.”

Lähteet:

L932/2014. Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>. Luettu 24.11.2016.

A813/2016. Ammattikorkeakouluasetus 15.9.2016/813. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141129#P1>. Luettu 24.11.2016.

HE 9/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatikorkeakoululain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130009>. Luettu 14.11.2016.

5 CEMIS KORKEAKOULUJEN JA SEKTORITUTKIMUSLAITOSTEN YHTEISTYÖN SUUNNANNÄYTTÄJÄNÄ

Jari Kähkönen, koulutuspäällikkö, Kajaanin ammattikorkeakoulu

Tapahtui juhannusviikolla vuonna 2007: enemmistön tuolloisen Kajaanin ammattikorkeakoulun henkilöstön viettäessä kesälomaansa rantautuivat ensimmäiset rakenteellisen kehittämisen aallot myös Kainuuseen. Kukaan ei arvannut, kuinka suurten muutosten eteen koko korkeakoululaitos oli joutumassa Suomessa, opetusministeriön tuella.

Kajaanin korkeakouluyksiköiden yhteistyöllä on pitkät perinteet. Vuonna 2000 valmistunut yksiköiden yhteinen alueellinen toimintastrategia oli laatuaan ensimmäinen Suomessa. Syvällisempää yhteistyötä kuitenkin tavoiteltiin jo heti yliopistokeskustoiminnan käynnistämisen jälkeen 2004.

Oulun yliopisto teki elokuussa 2006 opetusministeriölle ehdotuksen yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun rakenteellista kehittämistä koskevasta yhteistyöstä. Opetusministeriö osoittikin kevään 2007 tulosneuvotteluissa tarkoitukseen hankerahoitusta, joka viimeistään käynnisti konkreettiset toimenpiteet asian edistämiseksi. Toki saman kevään ammattikorkeakoulujen TASO- neuvotteluissa oli ministeriön puolelta tuotu tuolloiselle rehtori Arto Karjalaiselle viestiä strategisen kumppanin etsimiseksi. Näiden kahden eri korkeakoulun samoihin aikoihin saama signaali Helsingistä ei ollut sattumaa.

Tuumasta toimeen ryhdyttiinkin heti elokuussa 2007, jolloin käynnistettiin selvitystyö Kajaanin ja sen lähiympäristön korkeakouluyksiköiden toiminnallisen ja rakenteellisen yhteistyön kehittämisestä. Noina aikoina oli tapana kutsua joku ulkopuolinen selvitysmies työn tekijäksi puolueettomuuden ja ulkopuolisen tarkastelun varmistamiseksi. Näin tehtiin myös Kajaanissa ja toteuttajaksi kutsuttiin professori emeritus Jorma Rantanen. Tavoitteeksi asetettiin uudenlaisen toimintamallin rakentaminen. Toimintamallin olisi oltava sellainen, jossa toiminnan vaikut-

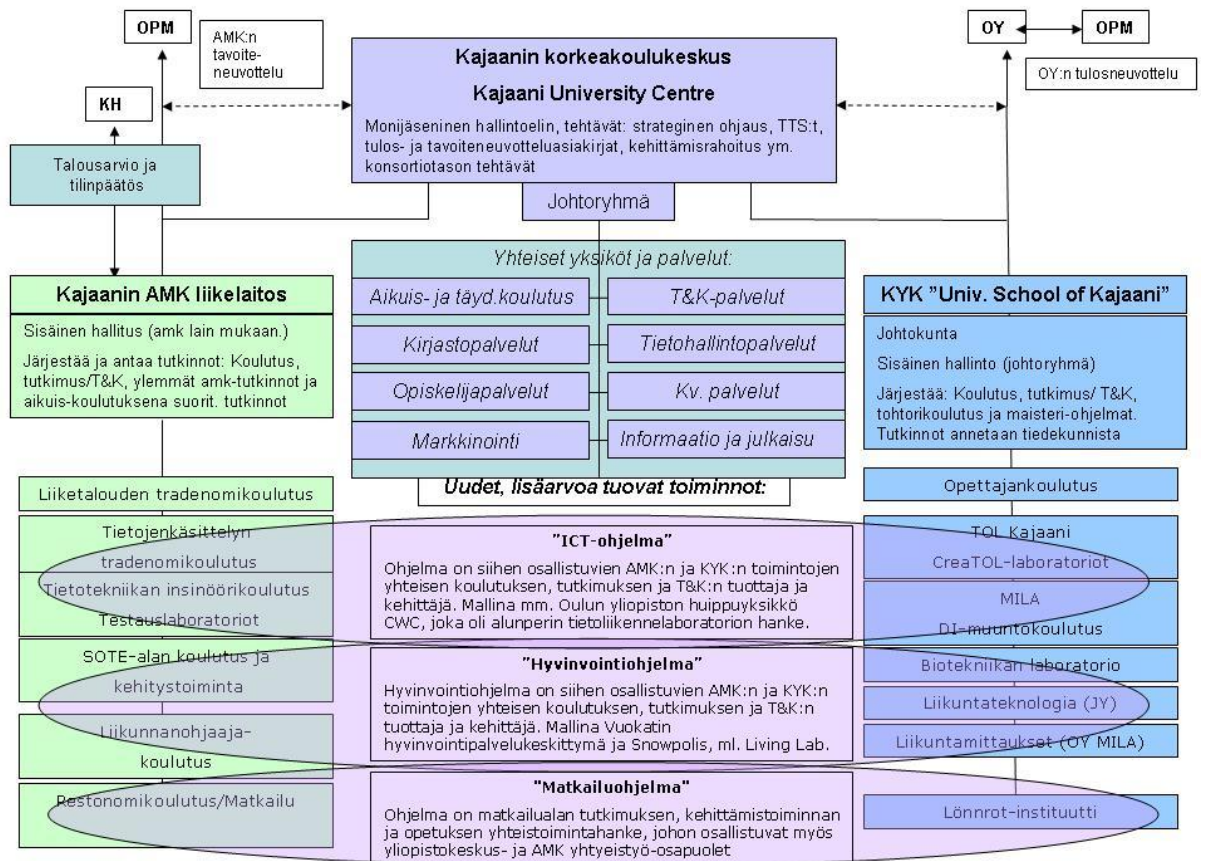
tavuus ja tuottavuus vahvistuvat ja korkeakouluyksiköiden koulutusprofiilit ja rakenteet tukevat toisiaan ja edistävät alueellista kehittymistä. Painoaloiksi koulutus- ja kehitystyössä nimettiin erityisesti tekniikka, tietojenkäsittelyala sekä aikuis-koulutus.

Selvitysmiehen työtä tukemaan asetettiin rehtori Lauri Lajusen ja rehtori Arto Karjalaisen puheenjohdolla toiminut ohjausryhmä ja selvitystyötä tukemaan professori Pertti Pullin puheenjohdolla toiminut suunnitteluryhmä. Suunnittelu- ja ohjausryhmien pääsihteeriksi kutsuttiin kansliapäällikkö Risto Hämäläinen Kajaanin kaupungin hallinnosta.

Rantanen teki selvitystään intensiivisesti syksyn 2007 aikana mm. haastatellen eri toimijoita sekä integroiden valtakunnalliset KESU- tavoitteet, alueen eri kehittämisohjelmat, välittäjäorganisaatiot ja yrityskentän osaksi yhteistä tahtotilaa.

Rantasen tekemä raportti ”Kajaanin alueen korkeakoulujen tutkimus-, koulutus- ja kehittämissyhteistyön rakenteellisesta ja toiminnallisesta tehostamisesta” valmistui 31.1.2008, aikaa selvitykseen meni siis puoli vuotta.

Rantasen raporttiin koostama alueen keskeisten korkeakoulujen, Oulun yliopiston ja Kajaanin ammattikorkeakoulun, rakenteelliset ja toiminnalliset yhteistyöalueet. Selvitysehdotuksen sisältämät yhteistyörakenteiden uudistukset ovat keskipilarissa.

(Jorma Rantanen, 2008)

Raportin mukaan Rantanen antaa toimijoille suosituksena 16 erillistä kohtaa, joista osa on toteutunut aikalailla raportin mukaisesti. Useimpien suositusten sisältöjä voi tunnistaa tämän hetken toteutuneissa toiminnoissa, joista tärkeimpinä käytännön arjessa ovat CEMIS – Centre for measurement and information systems sekä aikuiskoulutuksen yhteinen toteuttaja, AIKOPA.

Rantasen raportin valmistuttua korkeakoulut päättivät jatkaa ja konkretisoida yhteistyötä Kajaanissa yhä syvällisemmäksi suositusten antamien aihoiden perusteella. Seuraavaksi olikin vuorossa jatkovalmistelun käynnistäminen huhtikuussa 2008. Lopputulemana Oulun yliopisto ja Kajaanin ammattikorkeakoulu allekirjoittivat sopimuksen ja samalla muodostivat korkeakoulukonsortion syksyllä 2008. Perustettu konsortio oli ensimmäisiä sopimus pohjaisia yliopiston ja ammattikorkeakoulun muodostamia toimieliimiä Suomessa. Tätä tarkoitusta varten muodostettiin yhteinen ohjausryhmä, joka sai nimekseen strategiaryhmä ja jonka työ jatkuu edelleen säännöllisesti vuosittain.

Jostakin oli kuitenkin saatava rahoitusta yhteisten toimintojen eteenpäinviemiseen ja sitä tavoitetta varten päätettiin perustaa kehitysohjelma ICT-alalle. Tavoitteena oli parantaa Kajaanin korkeakoulutasoisen koulutuksen, tutkimuksen ja TKI-toiminnan kilpailukykyä ja vetovoimaa panostaen erityisesti alueellisiin osaamisen kärkiin. Ohjelman ero projektiin näkyy laajempaan tavoitteeseen ja ohjelman voidaan sisällyttää samanaikaisesti tutkimusta, koulutusta ja jopa palvelutoimintaa.

Lukuvuoden 2008 – 2009 aikana työstettiin ohjelman sisältöä, kuultiin sidosryhmiä ja alueen tarpeita, jotka integroitiin toisiinsa. Samalla etsitiin yhteistä nimittäjää kehittämisohjelmalle ICT-keskuksen valmisteluryhmässä. Valmisteluryhmä antoi loppuraporttinsa keväällä 2009. Tuossa raportissa esitettiin perustettavaksi Kajaanin korkeakoulukonsortiolle Mittaus- ja tietojärjestelmien keskus, joka sai nimekseen CEMIS.

Toiminnan linjauksena strategiaryhmä päätti seuraavaa:

CEMIS on ytimeltään Oulun yliopiston ja Kajaanin ammattikorkeakoulun yhteinen yksikkö, johon muut kumppanit tulevat mukaan sopimus pohjaisesti. CEMIS on yksi Oulun yliopiston tutkimusyhteistyön linjausten mukaisista innovaatiokeskuksista – ainoa laatuaan Oulun ulkopuolella. Jo tuolloin nähtiin kilpailun kiristymisen ja rahoituksen väheneminen uhkina ja tavoitteena oli saada alueen keskeiset toimijat juoksemaan samaan suuntaan. Tätä edesauttoi toinen tärkeä linjaus yhteisen johtajan resursoimisesta tehtävään. Muuta henkilöstöä ei nähty tarpeelliseksi rekrytoida, vaan tarpeet täytettiin jo olemassa olevilla, molempien korkeakoulujen henkilöillä.

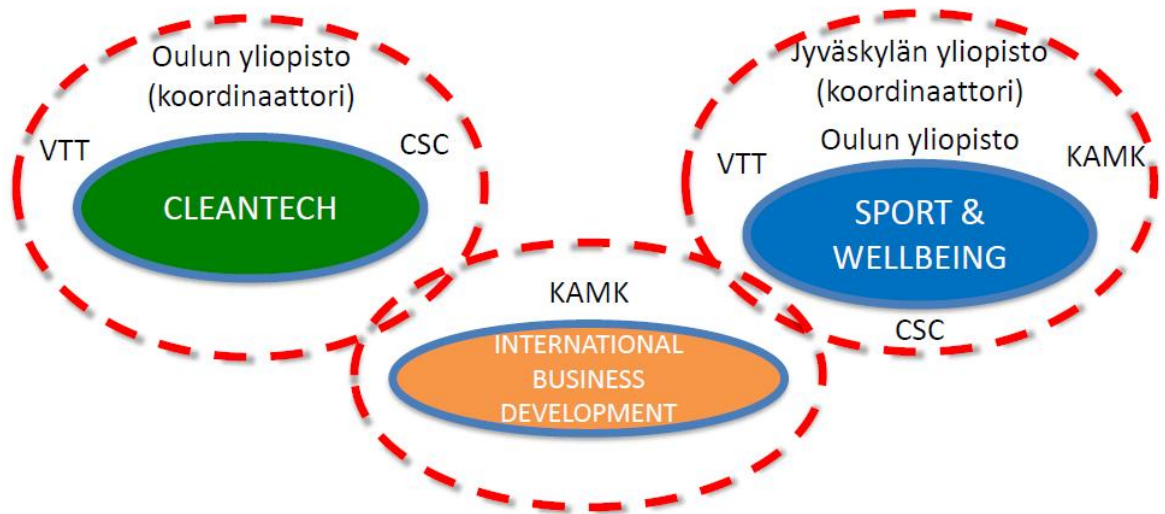
Muut CEMISin käynnistyessä vuonna 2010 olleet toimijat, Jyväskylän yliopisto, VTT ja MIKES tulivat toimintaan mukaan sopimus pohjaisesti, mutta eivät siis ole osa korkeakoulukonsortiota. Mainittakoon, että Jyväskylän yliopisto käynnisti liikuntateknologiaan erikoistuneen liikuntatieteiden maisteri- ja tohtorikoulutuksen sekä liikunnan ja hyvinvoinnin mittausten tutkimus- ja kehitystoiminnan Sotkamossa, samoin kuin VTT perusti Kajaaniin yksikön vuonna 2006. MIKES käynnisti toimintansa Kajaanissa vuonna 2010.

Cemis on siis tätä kirjoitettaessa toiminut 6 vuotta. Tuona aikana on käytännössä ollut kolme kaksivuotista ohjelmakautta. Itse CEMIS – kehittämisohjelman rahoituksen ovat mahdollistaneet aluekehitysrahoittajat, toimijoiden omarahoitukset ja alueen yritykset. Kehittämisohjelma on sidottu toimijakohtaisiin tavoitteisiin, joihin ammattikorkeakoulun osalta kuuluvat mm. tutkintojen määrä, henkilöstön perustamat yritykset ja ulkopuolisen hankerahoituksen suuruus. Vuositasolla kaikkien toimijoiden yhteenlaskettu euromäärä CEMISin tuloksiin lasketussa toiminnassa on ollut n. 10 miljoonan euron luokkaa. Yksi tärkeä koko toiminnan kannalta oleellinen seikka on mielestäni se, että eri toimijoilla on yhteiset tavoitteet ja tahtotila niiden saavuttamiseksi. Tämä näkyy mm. yhteisinä hankkeina, yhteisten infrastruktuurien hyödyntämisenä ja yleensäkin tietoisuutena siitä, mitä alueen korkeakoulutoimijat ja sektoritutkimuslaitokset ovat tekemässä.

Toiminta pohjautuu strategiaryhmän ohjaukseen. Ohjaus tiivistää yhteistyötä myös organisaatioiden ylimpien päättäjien kesken säännöllisillä kokouksilla ja tavoitteiden tarkastelulla ja ns. ”suurien linjauksien” hyväksynnällä, ml. CEMISin oma strategia.

Alkamassa on seuraava kaksivuotinen ohjelmakausi, joka jatkaa aiempaa toimintamallia. Tavoitteina ovat uuden liiketoiminnan synnyttäminen, erityisesti kansainvälisen hankerahoituksen kasvu ja toimijoiden välisen yhteistyön edelleen tiivistäminen.

Toiminnan keskeiset teemat toimijoittain näkyvät alla olevasta kuvasta:

Kuva kertoo alue- oma ja yritysrahoitteisen kehittämisohjelman kahden seuraavan vuoden vastuualueet.

Uutena toimijana CEMISiin on tulossa CSC, samoin aiemmin Kajaanin kaupungin omistamana kehitysyhtiö Measurepolis Development Oy on sulautunut osaksi ammattikorkeakoulun järjestämää TKI-toimintaa. Molemmat vahvistavat edelleen CEMISin toimintamahdollisuuksien kehittymistä tavoitteiden mukaan ja jopa ne ylittäenkin.

Tästä on hyvä jatkaa seuraavalle ohjelmakaudelle.

6 AVOIMUUDELLA KOHTI ALUEVAIKUTTAVUUTTA - KORKEAKOULUKIRJASTOJEN VAIKUTTAVUUS ALUEENSA KEHITYKSESSÄ

Riitta-Liisa Karjalainen, kirjaston johtaja, Kajaanin ammattikorkeakoulu
Irene Salomäki, kehityspäällikkö, Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPA

Korkeakoulukirjastojen yksi keskeinen tehtävä on huolehtia alueensa tieteellisen ja ammatillisen tiedon saatavuudesta. Korkeakoulukirjastot tarjoavatkin monenlaisia palveluita tukemaan alueensa opiskelua, tutkimusta ja elinkeinoelämää. Korkeakoulukirjastot esimerkiksi usein huolehtivat organisaationsa julkaisutoiminnasta ja nostavat julkaisutietokantojen avulla esille alueella tehtävää tutkimusta ja opiskelijoiden osaamista.

Korkeakoulukirjastojen tehtävistä ja vaikuttavuudesta

Korkeakoulukirjastot ovat avoimia kaikille. Ne mahdollistavat kansalaisten elinikäisen oppimisen tarjoamalla pääsyn tieteelliseen aineistoon. Laajat eri alojen painettujen kirjojen kokoelmat ja yhä laajenevat digitaaliset aineistot varmistavat tiedon nopean saannin ja tehokkaan käytön. Myös yleisten kirjastojen asiakkaat saavat tieteellisen aineiston korkeakoulukirjastojen kautta eikä heidän pääsyään tutkittuun ja kriittiseen tietoon ole rajoitettu vaan hekin ovat tervetulleita korkeakoulukirjaston kokoelmien käyttäjiksi.

Jotta laajamittainen tutkimusjulkaisujen saatavuus on mahdollista, tarvitaan kirjastoissa aineistojen lisäksi julkaisutoiminnan osaamista ja tukipalveluja ja ohjausta tiedonhankinnassa. Korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen työryhmä (2009) on esittänyt korkeakoulukirjastojen kehittämisen tavoitteeksi, että "vuoteen 2020 mennessä Suomen korkeakoulujen opiskelijoilla, opettajilla ja tutkijoilla on käytössään kansainvälinen digitaalinen toimintaympäristö ja sen käyttämiseen liittyvät taidot." Tämä tavoite on jo pitkälti täyttynyt ja korkeakoulukirjastojen palveluista suuri osa tuotetaan tällä hetkellä verkossa. Korkeakoulukirjastot huolehtivat myös asiakkaidensa informaatio- ja medialukutaitojen kehittämisestä. Esimerkiksi opiskelijoiden informaatiolukutaidon opetuksella pyritään varmistamaan heidän kykynsä etsiä, arvioida ja tuottaa tietoa sekä opiskelun että

tulevan työelämän tarpeisiin. Opiskelijoiden kautta välittyy myös työelämään tietoa uusista aineistoista ja tiedonhakumenetelmistä. Asiakkailla ei ole useinkaan tietoa siitä, että tarjolla on muitakin aineistoja kuin mitä Googlen avulla on mahdollista löytää. Toisaalta, monella käyttäjällä on tarve saada työkaluja löytyneen tiedon arviointiin. Palveluista tiedottamisessa on kuitenkin vielä paljon tekemistä, jotta tietoresursseja osataan hyödyntää esimerkiksi elinkeinoelämän kehittämisessä.

Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto ja Oulun yliopiston kirjasto ovat tehneet pitkään yhteistyötä Kainuun alueen tietopalvelujen varmistamiseksi ja kehittämiseksi. Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjaston kautta tarjotaan myös yliopiston kirjaston palveluja, mm. aineistojen yhteiskäyttö ja tietopalvelu alueen opiskelijoille ja tutkijoille sekä muille tiedon tarvisijoille. Alueellisesta näkökulmasta palvelujen tarjoaminen on tärkeää, koska muihin korkeakoulukirjastoihin ja niiden paikalliseen käyttöön ei ole mahdollisuutta pitkien etäisyyksien vuoksi.

Avoin tiede ja sen aluevaikuttavuus

Valtakunnallinen Avoin tiede ja tutkimus -hanke on parantanut tietoisuutta ja edistänyt tieteen ja tutkimuksen avoimuutta sekä tieteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Avoimella tieteellä tarkoitetaan pyrkimystä edistää tieteellisessä tutkimuksessa avoimia toimintamalleja tutkimustulosten, tutkimusdatan ja käytettyjen menetelmien osalta siten, että ne ovat kaikkien tarkasteltavissa, käytettävissä ja jopa toistettavissa. Näin edistetään tutkimusten ja julkaisujen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Rinnakkaisjulkaiseminen tarkoittaa sitä, että tieteellinen artikkeli tallennetaan varsinaisen julkaisemisen lisäksi yhtä aikaa tai karanteeniajan jälkeen avoimeen julkaisuarkistoon tai esimerkiksi oman tieteenalan avoimeen arkistoon, jolloin se on kaikkien saatavilla. Kyseessä on siis prosessi, joka käsittää tallentamisen ja avoimen julkaisemisen mahdollisen kieltoajan jälkeen. Useimmiten rinnakkaisjulkaisu lupaa on vertaisarvioidulla käsikirjoituksella, ei lopullisella artikkelilla. Näin kaltaissa tiedelehdissä julkaistut artikkelit ovat kaikkien saatavilla mm. korkeakoulu-

jen omien avoimien julkaisuarkistojen kautta. Sama avoimuus koskee myös tutkimuksessa koottua, syntynyttä, muokattua ja laajennettua dataa. Kun data on avointa, sitä voidaan tarkastella tai esimerkiksi käyttää uudelleen.

Vapaa tieteellisen tiedon levittäminen on tärkeää tutkimuksen ja julkaisemisen kannalta. Korkeakoulut ovat sitoutuneet edistämään avoimen tieteen periaatteita esimerkiksi rinnakkaisjulkaisemalla tutkimuksensa maksullisten lehtien lisäksi vapaasti verkossa. Myös opinnäytetyöt julkaistaan pitkälti avoimessa verkossa. Julkaisujen avoin saatavuus, mahdollisuus lukea julkaisuja esteettömästi ja maksutta edistävät niin tutkimuksen näkyvyyttä kuin myös sen läpinäkyvyyttä. Kiinnostus tutkimustiedon hyödyntämiseen kertoo myös tutkimuksen merkityksestä. Tutkimuksen ja julkaisemisen avoimuuden avulla lisätään näin vaikuttavuutta.

Aluevaikuttavuuden näkökulmasta avoimesti saatavat julkaisut antavat mm. elinkeinoelämälle mahdollisuuksia seurata uusimpia alan tutkimuksia ja julkaisuja. Lisäksi avoimet julkaisut mahdollistavat yhteistyön ja sitä kautta toiminnan kehittämisen alueen korkeakoulujen kanssa. Luottamus korkeakoulujen tutkimustoimintaan kasvaa ja parhaimmillaan yhteistyö vauhdittaa alueen yritystoimintaa.

Kajaanin ammattikorkeakoulussa on syksyllä 2016 perustettu avoimen tieteen työryhmä kehittämään ja toteuttamaan avoimuuden periaatetta. Sitä kautta korkeakoulussa tehtävä tutkimus saa näkyvyyttä ja vaikuttavuutta myös alueellisesti. Esimerkiksi tutkimusjulkaisut ovat internetissä helposti saatavissa alueen eri hallinnonalojen ja elinkeinoelämän käyttöön.

Ammattikorkeakoulujen julkaisutietokanta Theseus (theseus.fi) on yksi esimerkki avoimen tieteen julkaisukanavista. Theseus on palvelu, jonka kautta asiakkaat pääsevät vapaasti verkossa lukemaan Suomen ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä ja muita julkaisuja. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja tutkimusjulkaisut tehdään yleensä alueen työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Theseuksen kautta näiden tuottamat tulokset saadaan nopeasti julkaistuksi ja hyödynnettäväksi.

Oulun yliopiston avoin julkaisuarkisto on Jultika (jultika.oulu.fi). Arkistossa on julkaistu elektronisesti vuodesta 1996 lähtien. Jultikasta löytyy yliopiston väitöskirjoja, ylemmän tutkintovaiheen opinnäytteitä, kandidaatintyöt ja julkaisusarjojen elektronisia julkaisuja.

Vapaa tieteellisen tiedon levittäminen on tärkeää tutkimuksen ja julkaisemisen kannalta. Julkaisujen avoin saatavuus, mahdollisuus lukea julkaisuja esteettömästi ja maksutta edistävät niin tutkimuksen näkyvyyttä kuin myös sen läpinäkyvyyttä. Kiinnostus tutkimustiedon hyödyntämiseen kertoo myös tutkimuksen merkityksestä. Tutkimuksen ja julkaisemisen avoimuuden avulla lisätään myös vaikuttavuutta.

Aluevaikuttavuuden näkökulmasta avoimesti saatavat julkaisut antavat mahdollisuuksia mm. elinkeinoelämälle seurata uusimpia alan tutkimuksia ja julkaisuja sekä antavat mahdollisuuden yhteistyöhön ja sitä kautta toiminnan kehittämiseen alueen korkeakoulujen kanssa. Luottamus korkeakoulujen tutkimustoimintaan kasvaa ja parhaimmillaan yhteistyö vauhdittaa alueen yritystoimintaa.

Korkeakoulukirjastoilla on oma tehtävänsä tieteellisen tiedon välittämisessä ja tiedonhakupalvelujen tarjoamisessa ja kehittämisessä. Avoin tiede tuo näille palveluille uusia mielenkiintoisia haasteita ja mahdollisuuksia lisätä alueellista vaikuttavuutta palvelujen tarjoajana ja avoimen tieteen ja tutkimuksen edistäjänä.

7 AMMATTIKORKEAKOULUN PALVELUIDEN LÖYDETTÄVYYDEN KEHITTÄMINEN – MARKKINOINNIN JA TAVOITETTAVUUDEN HAASTEET

Pia Ruukki, palvelumyynnin suunnittelija, Saimaan ammattikorkeakoulu

Saimaan ammattikorkeakoulu, kuten myös muut ammattikorkeakoulut, tarjoaa tutkintoon johtavan koulutuksen ja tutkimus- ja kehitystoiminnan lisäksi erilaisia työelämää ja aluekehitystä edistäviä palveluja yrityksille, organisaatioille sekä yksityishenkilöille. Ammattikorkeakoulut ovat usein monialaisia korkeakouluja, joten palveluja voidaan tarjota laajasti ja monipuolisesti. Haasteeksi nouseekin se, miten ja missä palveluista tulisi kertoa, jotta tarjonta tavoittaa halutut kohderyhmät. Saimaan ammattikorkeakoulussa asiaa selvitettiin kyselyn avulla eri palveluiden asiakkaina olleilta.

Tavoitteet

Suunnitellessaan markkinointiviestintää yrityksen on tunnettava kohderyhmänsä sekä selvitettävä miten nämä käyttävät medioita ja miten heidät tavoittaa tehokkaimmin (Bergström & Leppänen 2015, 259). Saimaan ammattikorkeakoulussa toteutettiin kysely lukuvuoden 2015 – 2016 aikana eri palveluiden asiakkaina olleille. Kysely kohdistettiin kaikille ammattikorkeakoulun palveluiden asiakkaille käsittäen sekä koulutuspalvelut että palvelumyynnin taulukon 1 mukaisesti.

Saimaan ammattikorkeakoulun palvelutoiminta	
Koulutuspalvelut	Palvelumyynti
Avoin AMK	Hyvinvointipalvelut
Täydennyskoulutus	Tekniikan mittaus- ja tuotekehityspalvelut
Henkilöstökoulutus	Ruoka- ja tapahtumapalvelut
Erikoistumiskoulutus	Muut asiantuntijapalvelut
AMK-opintoihin valmentava koulutus maahanmuuttajille	

Taulukko 1. Saimaan ammattikorkeakoulun palvelutoiminta

Kyselyn tavoitteena oli saada tietoa palveluiden kohderyhmistä sekä löytää keinoja ammattikorkeakoulun palveluiden markkinointiviestinnän kehittämiseen eli

siihen kuinka saisimme alueen asiakkaat tietoisemmiksi tarjoamistamme palveluista ja kuinka voisimme olla entistä helpommin löydettävissä ja tavoitettavissa.

Tulokset

Kysely koostui taustatiedoista, nykyiseen viestintään liittyvistä kysymyksistä sekä jatkossa tapahtuvaan viestintään liittyvistä kysymyksistä. Kysely toteutettiin keväällä 2016 ja siihen vastasi kaikkiaan 161 henkilöä vastausprosentin ollessa 29,5 %. Vastauksia tarkasteltiin sekä palveluittain että vertailemalla vastauksia mm. sukupuolen ja iän mukaan sekä henkilö- ja yritysasiakkaiden välillä. Vastaa- jista valtaosa oli henkilöasiakkaita yritysasiakkaiden osuuden ollessa vajaa nel- jännes.

Taustatiedot

Vastaa- jien keski-ikä oli 35 vuotta ja vastaa- jista 56 % oli naisia ja 44 % miehiä. Tyypillisin henkilöasiakas oli Lappeenrannassa asuva opiskelija, joka asuu 1 – 2 henkilön taloudessa. Henkilöasiakas on lisäksi tyypillisesti nainen ja iältään noin 33-vuotias. Tyypillisin yritysasiakas puolestaan oli Lappeenrannassa toimiva yri- tys tai organisaatio, jossa palvelun ostamisesta päätetään esimies-/päällikköta- solla yhden tai useamman tahon toimesta. Tyypillisimmässä yrityksessä tai orga- nisaatiossa on korkeintaan 250 työntekijää.

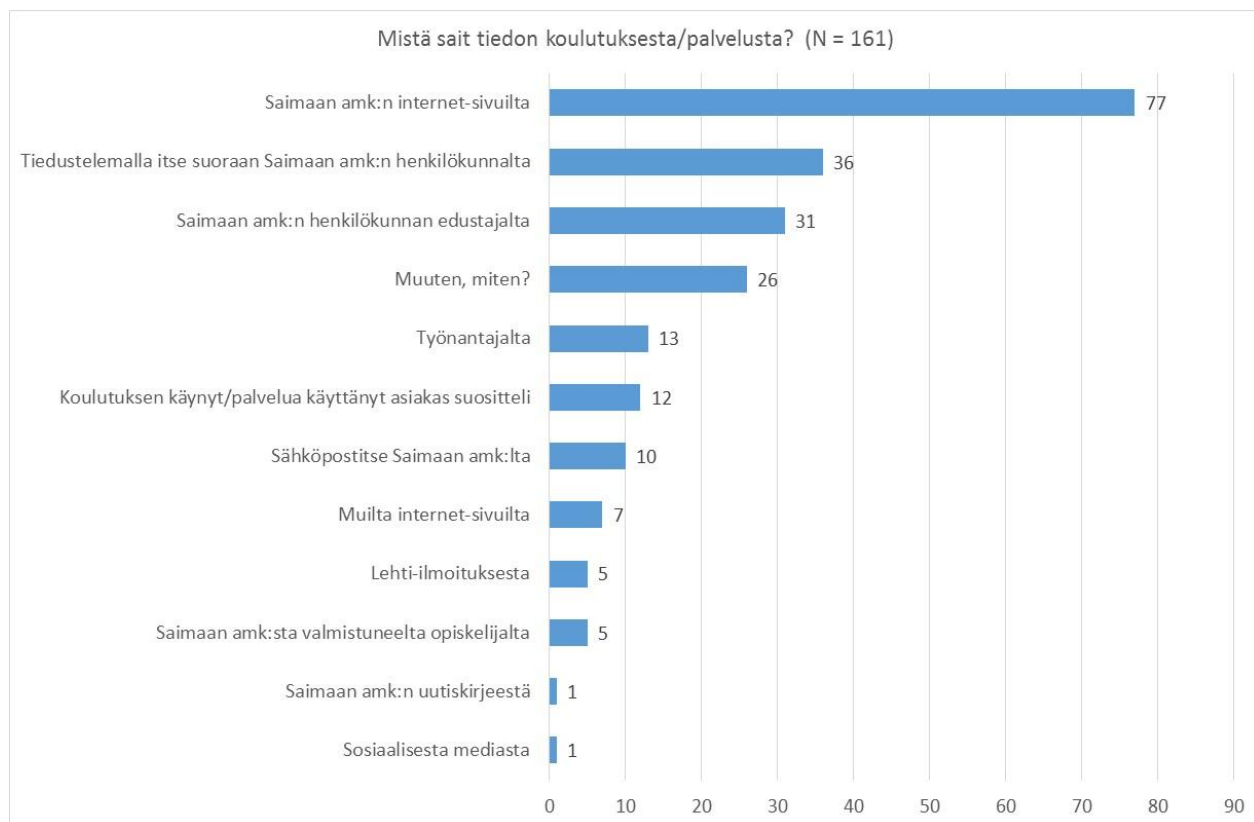
58 % kyselyyn vastanneista oli Saimaan ammattikorkeakoulun palvelujen asiak- kaana ensimmäistä kertaa lukuvuonna 2015 – 2016. Lähes kaikki (95 %) olivat vierailleet Saimaan ammattikorkeakoulun internet-sivuilla. Sivulla vierailu on henkilöasiakkailta yritysasiakkaita todennäköisempää.

Vastaa- jilta kysyttiin mihin Saimaan ammattikorkeakoulussa käytössä olevista so- siaalisen median palveluista he ovat rekisteröityneet (Facebook, Twitter, In- stagram, LinkedIn). Selkeästi yleisimmäksi palveluksi nousi Facebook, johon on rekisteröitynyt 83 % kaikista vastaa- jista. 15 % vastaa- jista ilmoitti, ettei ole rekis- teröitynyt mihinkään mainituista sosiaalisen median palveluista. Osuus on varsin yhdenmukainen valtakunnallisen NetTrack 2015 -tutkimuksen kanssa, jonka mu- kaan 82 % suomalaisista internetin käyttäjästä käyttää jotain yhteisöpalvelua.

Vastaajista 85 % ilmoitti käyttävänsä sosiaalisen median palveluja päivittäin tai lähes päivittäin. Eniten sosiaalisen median palveluja käytetään vapaa-ajalla (87 %), mutta myös opiskelussa (48 %), harrastuksissa (38 %) ja työssä (33 %).

Nykyinen viestintä

Kyselyn avulla selvitettiin, mistä vastaajat olivat saaneet tiedon koulutuksesta tai palvelusta, jonka asiakkaana olivat olleet. Lähes puolet vastaajista ilmoitti saaneensa tiedon Saimaan ammattikorkeakoulun internet-sivuilta. Toiseksi yleisin kanava oli tiedustelemalla itse ammattikorkeakoulun henkilökunnalta, jonka valitsi reilu viidennes vastaajista. Vajaa viidennes vastaajista ilmoitti saaneensa tiedon ammattikorkeakoulun henkilökunnan edustajalta. (Kuva 1)

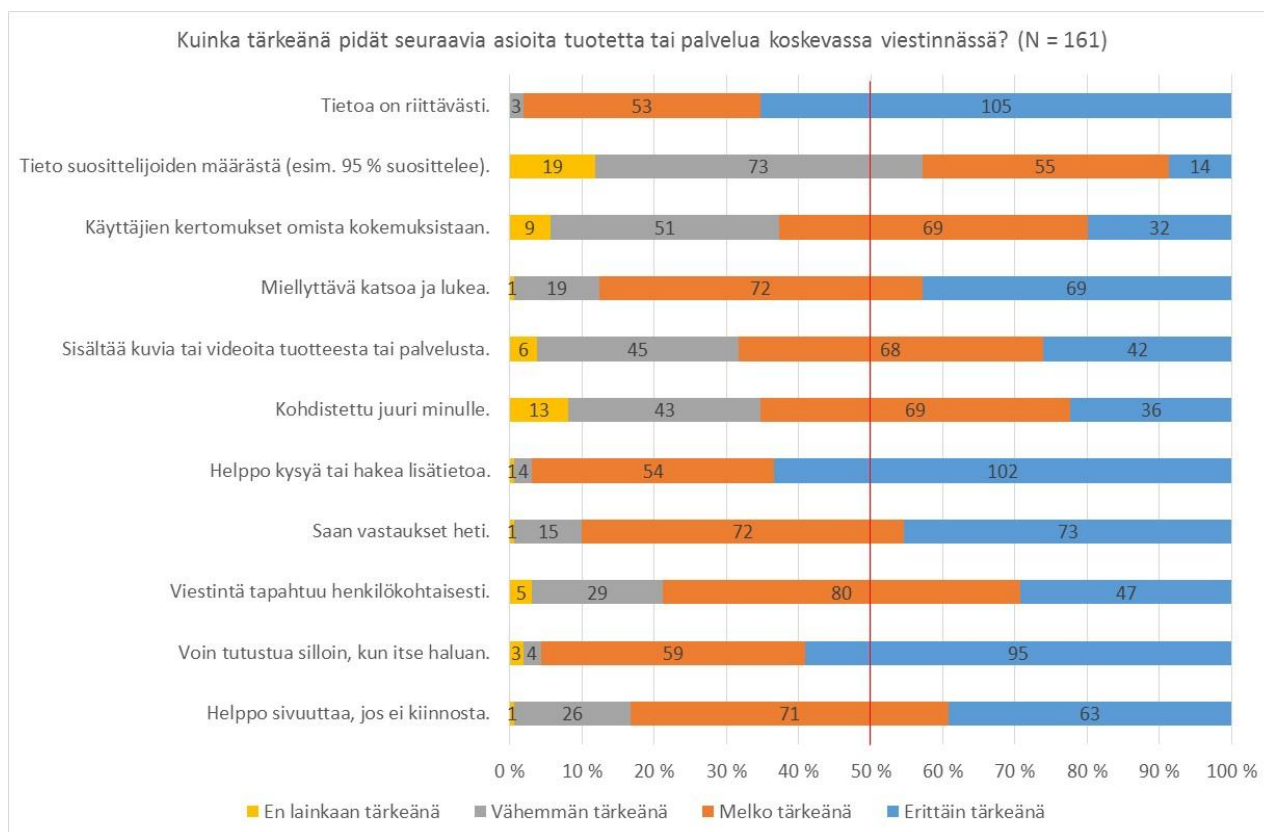

Kuva 1. Tiedonlähde palveluissa

Internet-sivut olivat nuoremmilla tiedonlähteenä vanhempia yleisemmin, samoin henkilöasiakkailla yritysasiakkaita yleisemmin. Yritysasiakkaat puolestaan saivat tiedon useammin ammattikorkeakoulun henkilökunnan edustajalta tai omalta työnantajalta kuin henkilöasiakkaat. 86 % vastaajista koki löytäneensä tietoa koulutuksesta tai palvelusta helposti.

Viestintä jatkossa

Vastaajat näkivät viestinnässä tärkeimpinä seikkoina tiedon riittävyyden, lisätietojen kysymisen tai hakemisen helppouden sekä sen, että asiaan voi tutustua itse valitsemanaan aikana. Hieman yllättäen vähiten tärkeinä asioina pidettiin tietoa suosittelijoiden määrästä, käyttäjien kertomuksia omista kokemuksistaan sekä viestinnän henkilökohtaisuutta. (Kuva 2)

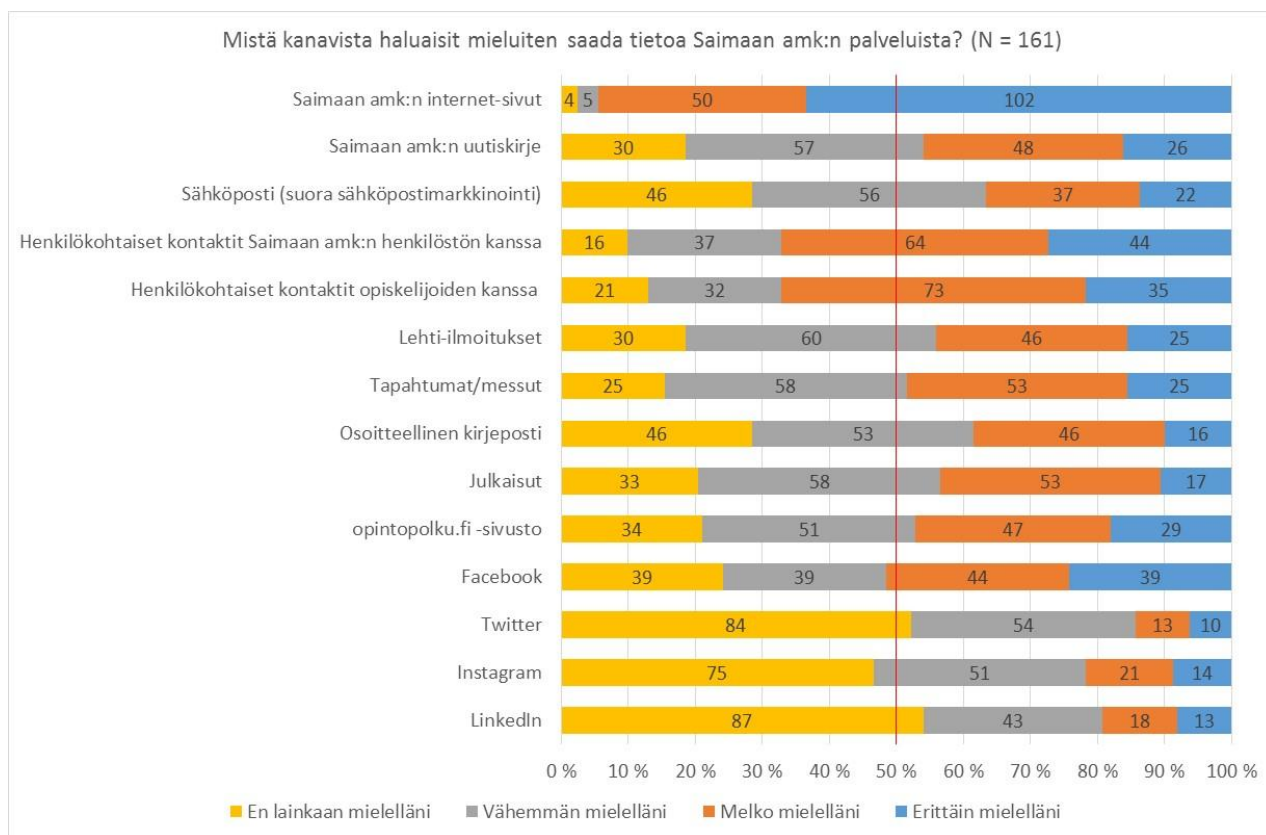

Kuva 2. Tärkeät asiat tuotetta tai palvelua koskevassa viestinnässä

Hallittavuus nousikin kaikkien vastaajien osalta tärkeimmäksi syyksi mediavalinnoissa. Vastaajat haluavat vastaanottaa viestejä omien tarpeidensa ja halujensa mukaan itse valitsemanaan aikana.

Saimaan ammattikorkeakoulun internet-sivuja pidettiin ylivoimaisesti mieluisimpana kanavana saada tietoa palveluista, vastaajista 94 % piti kanavaa melko tai erittäin mieluisana. Seuraavaksi mieluisimmat kanavat olivat henkilökohtaiset kontaktit Saimaan ammattikorkeakoulun henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa, joita molempia 67 % piti melko tai erittäin mieluisana kanavana. Näiden lisäksi ainoastaan Facebook oli yli puolella (52 %) vastaajista vähintään melko mieluisa

kanava. Sosiaalisen median muut kanavat Twitter, Instagram ja LinkedIn kuuluivat selkeästi vähiten mieluisiin kanaviin. (Kuva 3)

Kuva 3. Tiedonlähteiden mieluisuus

Kanavien mieluisuutta tarkasteltiin myös jakamalla tiedonlähteet sen mukaan voidaanko tieto vastaanottaa anonymisti vai vaatiiko se henkilökohtaista kontaktia tai henkilökohtaisten tietojen antamista. Vertailussa kanavista poistettiin selkeästi vähiten mieluisat kanavat Twitter, Instagram sekä LinkedIn. Vertailu osoittaa, että yritysasiakkaita lukuun ottamatta mieluisimmaksi vastaanottokanavaksi nousi anonymiskanava.

Vastaajia pyydettiin vielä arvioimaan itselle sopivinta viestinnän tiheyttä palveluista kertomiselle esimerkiksi sähköpostitse. Valtaosa vastaajista (83 %) piti muutaman kerran vuodessa tapahtuvaa viestintää sopivimpana. Henkilöasiakkaat toivoivat saavansa viestejä yritysasiakkaita useammin.

Johtopäätökset

Selvityksen mukaan Saimaan ammattikorkeakoulun internet-sivuja pidetään mieluisimpana kanavana saada tietoa koulutuksesta tai palvelusta kaikissa palveluissa sekä kaikissa vertailluissa ryhmissä. Koulutuspalveluissa, henkilöstökoulutuksia lukuun ottamatta, sekä hyvinvointipalveluissa tieto koulutuksesta tai palvelusta oli myös saatu yleisimmin ammattikorkeakoulun internet-sivuilta. Seuraavaksi mieluisimpina kanavina pidetään ammattikorkeakoulun henkilöstöä ja opiskelijoita. Henkilöstökoulutuksissa, tekniikan mittaus- ja tuotekehityspalveluissa sekä muissa asiantuntijapalveluissa henkilöstö oli myös ollut yleisin tiedonlähde.

Asiantuntijapalveluja pidetään kaikkein aineettomimpina palveluina (Lehtinen & Niinimäki 2005, 9) ja myös niiden hintaa pidetään usein liian korkeana, joten tarjottavista palveluista tulee kertoa mahdollisimman selkeästi ja konkreettisesti (Kotler 2005, 121). Internet-sivujen ollessa mieluisin tiedonsaannin kanava, on tärkeää, että sivuilta löytyy helposti selkeät kuvakset kaikista tarjottavista palveluista. Haasteena on, että kaikkia tarjolla olevia palveluja ei tunneta, joten niitä ei välttämättä osata tulla edes etsimään ammattikorkeakoulun internet-sivuilta. Tietojen löydettävyyden parantamisessa voisikin hyödyntää hakukoneoptimointia sekä lisäksi Facebookia tiedon levittämisessä.

Henkilöstön merkitys korostuu erityisesti palvelujen kohdalla, jotka usein täsmenntyvät ja jotka tuotetaan ja kulutetaan vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa, joten henkilöstö on avainasemassa asiakkaiden tarpeiden, toiveiden ja odotusten täyttämässä (Isohookana 2007, 70). Koska henkilöstö nähdään mieluisana tiedonlähteenä kaikissa palveluissa, tulee heidän tietää tarjottavista palveluista voidakseen markkinoida niitä omissa työelämäyhteyksissään myös oman koulutusalan ulkopuolelta. Ammattikorkeakoulutoimintaan nimenomaan kuuluvat laajat ja aktiivisesti toimivat työelämäyhteydet, joten viestintäkanavana henkilöstö onkin ehdottoman tärkeä, jossa perinteiset paperiesitteet toimisivat hyvänä lisänä. Henkilöstö on tärkeä viestintäkanava kaikissa palveluissa, mutta erityisen tärkeänä se voidaan nähdä tekniikan mittaus- ja tuotekehityspalveluissa, jossa se oli tutkimuksen mukaan sekä yleisin että myös mieluisin tiedonlähde.

Sekä Saimaan ammattikorkeakoulussa opiskelevat että sieltä valmistuneet työelämässä olevat henkilöt toimivat hyvänä, ja tutkimustulosten mukaan myös mieluisana, viestintäkanavana palvelutoiminnan asiakkaille erityisesti koulutus- ja hyvinvointipalveluissa. Opiskelijoille tulisikin systemaattisesti kertoa ammattikorkeakoulun palveluista jo opintojen aikana.

Sosiaalisen median käyttö mahdollistaa yrityksen tunnettavuuden kasvattamisen, lisää kävijöitä verkkosivuilla ja auttaa parantamaan asiakasymmärrystä (Petrov ym. 2015). Selvityksen mukaan sosiaalisen median kanavia pidetään Facebookia lukuun ottamatta vähiten mieluisina kanavina tiedonsaannissa. Palvelutoiminnan osalta sosiaalisessa mediassa voidaankin keskittyä nimenomaan Facebookiin, jota tulee hyödyntää palvelutoiminnan viestinnässä, sillä se oli yli puolella vastaajista melko tai erittäin mieluisa tiedonlähde. Erityisesti sitä tulee hyödyntää hyvinvointipalveluissa, jossa se nähtiin kaikista kanavista toiseksi mieluisimpana, mutta myös avoimessa AMK:ssa ja täydennyskoulutuksessa sitä pidettiin keskimääräistä mieluisampana tiedonlähteenä.

Koska Saimaan ammattikorkeakoulun uutiskirje ja erilaiset tapahtumat ovat joka tapauksessa osa organisaatiotason viestintää, ja niitä myös pidettiin jonkin verran mieluisina kanavina, on myös niiden hyödyntäminen palvelutoiminnan markkinoitinviestinnässä järkevää. Uutiskirje ei välttämättä tavoita haluttuja kohderyhmiä, joten palvelutoiminnassa onkin hyvä olla myös oma sähköpostimarkkinointilista, johon halukkaat voivat liittyä.

Vaikka sähköpostimarkkinointi ei tutkimustulosten mukaan ollut erityisen mieluisa tiedonsaantikanava, tulee sitä joka tapauksessa hyödyntää. Erityisesti pitkät täydennyskoulutukset ja maahanmuuttajien valmentava koulutus osoittavat, että oikein kohdennettu sähköpostimarkkinointi erityisesti yhteistyöverkostojen kautta on erittäin tehokas ja maksuton viestintäkanava. Sähköpostimarkkinointi tulee perustaa inbound-markkinoinnin mukaisesti asiakkaan suostumukseen eli palvelutoiminnan osalta tulee kerätä omaa sähköpostilistaa, johon kohderyhmä itse halutessaan liittyy. Sähköpostimarkkinointilistan avulla palvelutoiminnasta olisi järkevää jakaa muutaman kerran vuodessa ilmestyvää omaa uutiskirjettä, jossa ajankohtaisista asioista kerrotaan. Henkilöasiakkaat toivoivat saavansa viestejä

yrittäjiä useammin, joten selkeästi yksityishenkilöille suunnatuista palveluista uutiskirjeen voisi lähettää useammin.

Opintopolku.fi -sivustoa pidettiin jonkin verran mieluisana kanavana erityisesti yksityishenkilöille suunnatuissa koulutuspalveluissa eli koulutuspalveluiden tarjonnan löytymisestä sivuston kautta tulee huolehtia joko linkitysten tai sivustolle liittävänsä sisällön avulla. Sama kohdejoukko piti myös lehti-ilmoittelua muihin ryhmiin verrattuna mieluisampana kanavana, joten palvelutoiminnan osalta lehti-ilmoittelu voidaan tulosten valossa keskittää yksityishenkilöille suunnattuihin koulutuspalveluihin ja erityisesti maahanmuuttajien valmentavaan koulutukseen, jonka vastaajista lähes neljäsosa oli saanut tiedon koulutuksesta lehti-ilmoituksesta.

Yrittäjät pitävät kuitenkin henkilökohtaisia kanavia anonyymikanavia mieluisampina. Toisaalta tutkimustulosten mukaan yrittäjät kuitenkin näkivät henkilökohtaisuuden vähiten tärkeänä seikkana viestinnässä. Tärkeimpänä seikkana pidettiin informatiivisuutta eli sitä, että tietoa on tarjolla riittävästi. Tulokset tukevat teoriaa, jonka mukaan yritysten välisessä markkinointiviestinnässä henkilökohtainen myyntityö on sekä käytetyin että tehokkain viestinnän osa-alue (Karjaluoto 2010, 88) sekä teoriaa, jonka mukaan yritysmarkkinoilla viestinnältä odotetaan kuluttajamarkkinoita enemmän ja tarkempaa tietoa (Fill 2011, 27). Toisaalta taas henkilökohtaisuuden näkeminen vähiten tärkeänä seikkana viestinnässä sotii teoriaa vastaan. Näiden tulosten valossa onkin ensiarvoisen tärkeää, että palvelutoiminnan asiakasrekisterissä olisi tieto kunkin asiakkaan toivomasta viestintätavasta.

Asiakkaiden kertomukset omista kokemuksistaan nähdään tutkimustulosten perusteella tärkeämpänä kuin tieto suosittelijoiden määrästä. Vastaajista 63 % piti asiakkaiden kertomuksia viestinnässä melko tai erittäin tärkeänä ja tietoa suosittelijoiden määrästä piti melko tai erittäin tärkeänä vain alle puolet eli 43 %. Tärkeimpänä nämä seikat nähtiin tekniikan mittaus- ja tuotekehityspalvelujen sekä henkilöstökoulutusten asiakkaiden keskuudessa. Henkilöasiakkaita pitivät molempia seikkoja hieman yrittäjiä tärkeämpinä ja myös uudet asiakkaat pi-

tävät näitä ”vanhoja” asiakkaita tärkeämpinä. Kaikkien palvelutyypin vastaajista yli puolet piti asiakkaiden kertomuksia melko tai erittäin tärkeinä, joten tällaista tietoa tulee lisätä kunkin palvelutyypin viestintään. Tietoa suosittelijoiden määräästä pidettiin selkeästi tärkeimpänä tekniikan mittaus- ja tuotekehityspalvelujen sekä henkilöstökoulutusten asiakkaiden keskuudessa, joten ainakin näiden palvelutyypin osalta tieto olisi hyvä näkyä viestinnässä. Koska myös yritysmarkkinoilla on mielipidejohtajia, joiden kokemuksia eri tuotteista ja palveluista seurataan ja vaihdetaan yritysten kesken (Bergström & Leppänen 2015, 113), tulisi ainakin yritysasiakkaiden osalta suosittelussa ja omissa kokemuksissa näkyä asiakkaan nimi asian aitouden ja siten myös sen painoarvon lisäämiseksi. Hyvinvointipalvelujen sekä Ruoka- ja tapahtumapalvelujen vastuuhenkilöt näkivät puskaradion tehokkaana viestintäkanavana palveluissaan. Myös tutkimustulokset osoittavat, että suosittelun kautta oli saatu tietoa etenkin juuri Hyvinvointipalveluista. Tämä on todennäköisesti arvokkain (Bergström & Leppänen 2015, 370) ja myös luotettavin viestinnän lähde (Grönroos 2015, 360), jota tulisi ehdottomasti kyetä hyödyntämään kaikissa palveluissa.

Yhteenveto

Markkinointiviestinnän avulla vaikutetaan tuotteiden ja palvelujen tunnettavuuteen, haluttavuuteen sekä myyntiin (Isohookana 2007, 62 – 63) ja sillä tavoitellaan aina kannattavaa myyntiä (Bergström & Leppänen 2015, 260). Uusiasiakashankinnassa tunnettavuutta voidaan parantaa hyödyntämällä jo toteutettuja palveluja, työntekijöiden kyvykkyyttä, suosittelijaverkostoa ja muuta näkyvyyttä (Lehtinen & Niinimäki 2005, 15 – 16). Lisäksi asiakassuhteiden ylläpito vuorovaikutuksen ja aidon kiinnostuksen avulla parantaa asiakasymmärryksen ohella yrityksen tunnettavuutta ja lisää myyntiä (Kuofie ym. 2015). Oikeat kohderyhmät tavoitettava kiinnostava markkinointiviestintä sekä jatkuvaan vuorovaikutukseen perustuvat asiakassuhteet tukevat siis Saimaan ammattikorkeakoulun palvelutoiminnan tunnettavuuden sekä löydettävyyden ja tätä kautta myös volyymin kasvattamista.

Lähteet:

Bergström, S., Leppänen, A. 2015. Yrityksen asiakasmarkkinointi. Helsinki: Edita Publishing Oy. 259.

- Elkelä, K. 2012. Markkinointiviestinnän kanavapreferenssit kuluttajilla. Aalto yliopisto. Markkinoinnin laitos. Doctoral Dissertations 94/2012.
- Fill, C. 2011. Essentials of marketing communications. Pearson Education Limited.
- Grönroos, C. 2015. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. Helsinki: Talentum. 360.
- Isohookana, H. 2007. Yrityksen markkinointiviestintä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Juslén, J. 2009. Netti mullistaa markkinoinnin. Hyödynnä uudet mahdollisuudet. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Karjaluoto, H. 2010. Digitaalinen markkinointiviestintä. Esimerkkejä parhaista käytännöistä yritys- ja kuluttajamarkkinointiin. Jyväskylä: WSOYpro Oy/Docento-tuotteet.
- Kotler, P. 2005. Kotlerin kanta. Markkinoinnin maailmanauktoriteetti vastaa kysymyksiin. Helsinki: Rastor Oy.
- Kuofie, M., Gholston, K., Hakim, A. 2015. An Overview of Social Media for Marketing. International Journal of Global Business, 8 (2), 65 – 82, December 2015 65.
- Lehtinen, U., Niinimäki, S. 2005. Asiantuntijapalvelut. Tuotteistamisen ja markkinoinnin suunnittelu. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- NetTrack 2015 – Tietoa suomalaisten internetin käytöstä, TNS Gallup Oy.
- Petrov, S., Zubak, V., Milojevic, M. 2015. Social Networks as Marketing Channels. Scientific Review Article. Economica. Vol 61, april-june 2015. No 2.

8 AMMATTIKORKEAKOULUJEN ALUEELLINEN VAIKUTTA- VUUS - LÄHESTYMISTAPOJA ARVIOINTIIN

Terttu Kauranen, strategiajohtaja, Saimaan ammattikorkeakoulu

Korkeakoulujen yhteiskunnallista vaikuttavuutta on pyritty määrittelemään ja arvioimaan monista eri lähtökohdista. Ammattikorkeakoulujen osalta yhteiskunnallisen vaikuttavuuden sijasta on totuttu puhumaan aluevaikuttavuudesta, joka laajassa mielessä tarkoittaa ammattikorkeakoulun kokonaisvaikutusta omalla vaikutusalueellaan.

Tuorein ja kattavin katsaus korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen lienee esitetty opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa 2015:13 Vastuullinen ja vaikuttava, Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Kooste erilaisista näkökulmista on julkaisuun sisältyvässä Ilkka Niiniluodon artikkelissa Yliopistot ja ammattikorkeakoulut yhteiskunnallisina vaikuttajina: yhteen-veto. Kuten Niiniluoto artikkelissaan toteaa, lähestymiskulmat vaihtelevat ja ongelmana ei ole mittareiden vähäisyys vaan pikemminkin valinnan vaikeus, korkeakoulujen erilaisuus, tietojen keruun kustannukset saavutettavaan hyötyyn nähden, indikaattoreiden luotettavuus sekä oikean suuntainen kannustevaikutus korkeakoulujen toiminnan suuntaamiseksi.

Pulaa ei ole myöskään vaikuttavuudesta tehtyjen julkaisujen määrästä. Aluevaikuttavuuteen liittyviä selvityksiä on tehty sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Yksityiskohtaisin kotimainen ehdotus yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnista löytyy opetusministeriön asettaman työryhmän raportista (Ristilä et al, 2007), jonka ehdotukset yliopiston vaikuttavuudesta on koottu seuraaviin koreihin:

- Integroituminen innovaatiotoimintaan (esimerkiksi tutkimuksen kaupallistaminen ja yrityssektorin kehittäminen)
- Integroituminen työmarkkinoihin (kuten opiskelijoiden sijoittuminen työmarkkinoille, työharjoittelu ja täydennyskoulutus)
- Integroituminen sosio-ekologiseen kehitykseen (kuten fyysistä ja henkistä hyvinvointia edistävät palvelut, syrjäytymisen ehkäiseminen ja kulttuurin edistäminen)

- Integroituminen alueelliseen toimintaympäristöön (esimerkiksi tutkimus- ja kehittämistyön alueellinen kontribuutio, koulutuksen alueellinen kontribuutio ja osallistuminen alueella käytävään keskusteluun)
- Integroituminen yhteiskunnalliseen keskusteluun (kuten kontribuutio yhteiskunnalliseen ennakointi- ja muutosprosesseja koskevaan keskusteluun tai sosioekonomiseen tutkimukseen)

Painotukset yhteiskunnallisen vaikuttavuuden elementeissä vaihtelevat varmastikin korkeakouluittain. Vaikuttavina tekijöinä ovat ainakin koulutuksen ja tutkimuksen keskinäinen painotus ja alat, joihin korkeakoulu on strategiassaan määritellyt painoaloikseen ja jotka ovat vahvoja korkeakoulun toiminnassa.

Ammattikorkeakoulut ovat syntyneet alueiden tarpeista ja pyrkivät leimallisesti palvelemaan erityisesti oman sijaintialueensa työelämän tarpeita koulutuksen ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan kautta. Ammattikorkeakoulujen merkitys nähdään myös eri tavoin eri alueilla: varmasti oman alueensa ainoalla korkeakoululla on tiiviit yhteydet keskeisiin sidosryhmiin ja oman maakuntansa päättäjiin. Alueen ainoan korkeakoulun merkitys alueen elinvoimaisuuden, palvelutarjonnan ja uudistumisen kannalta on keskeinen, ehkä peräti kriittinen.

Saimaan ammattikorkeakoulu on kysynyt ulkoisilta sidosryhmiltään, millaisena ne näkevät Saimaan ammattikorkeakoulun merkityksen. Kysely on tehty vuodesta 2009 alkaen joka toinen vuosi ja tuloksissa on tältä osin ollut varsin vähän vuosittaista vaihtelua. Yleisesti ottaen vastaajien mielestä Saimaan ammattikorkeakoulu on merkittävä paikallinen toimija ja sillä on myös jonkin verran omaa aluetaan laajempaa vaikutusta. Ammattikorkeakoulun tehtäväalueista koulutus koetaan erittäin merkittäväksi ja sen rooli on pysynyt yhtä tärkeänä vuodesta toiseen. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan merkitys on kasvanut ja myös se nähdään alueen kannalta tärkeänä.

Taloudellisesta näkökulmasta ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuutta on käsitelty melko vähän. Varsin harvoin on nostettu esille sitä taloudellista merkitystä, joka pelkällä korkeakoulun sijainnilla ja toimimisella alueella on. Vaikka ammattikorkeakoulutoiminta onkin verovaroin rahoitettua toimintaa, leijonanosa ammat-

tikorkeakoulujen rahoituksesta tulee valtion budjetista ja on siis eräänlaista tulonsiirtoa alueelle, samoin myös opiskelijoille maksetut opintotuet voidaan ainakin osittain katsoa tulonsiirroksi alueelle.

Ammattikorkeakoulun suoraa ja epäsuoraa taloudellista vaikutusta ja merkitystä on käsitelty vuonna 2007 ilmestyneessä julkaisussa, jossa tarkasteltiin Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuutta (Tarnanen & al.) Taloudellisen vaikutuksen osalta tarkasteltiin välittömiä ja välillisiä tulo- ja työllisyysvaikutuksia. Tavoitteena oli selvittää maakunnan ammattikorkeakoulusta saama hyöty. Välittömiin tulovaikutuksiin laskettiin mm. henkilöstön palkat ja sivukustannukset sekä verot ja ammattikorkeakoulun hankintojen alueelle aiheuttama liikevaihdon kasvu ja välillisiin tulovaikutuksiin ammattikorkeakoulun tavarantoimittajien muilta yrityksiltä tekemät hankinnat ja ammattikorkeakoulun henkilöstön ostovoiman aiheuttama yritysten liikevaihdon kasvu. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun välittömän tulovaikutuksen arvioitiin olevan vuonna 2005 noin 22 miljoonaa euroa, mikä oli noin 78,6 % ammattikorkeakoulun liikevaihdosta. Välilliseksi tulovaikutukseksi arvioitiin noin 8,7 miljoonaa euroa. Yhteensä välillinen ja välitön tulovaikutus olivat hieman korkeammat kuin ammattikorkeakoulun liikevaihto.

Pääosa kaikkien ammattikorkeakoulujen tuloista tulee opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja sisältyy näin ollen valtion budjettiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön perusrahoituksen osuus ammattikorkeakoulujen tuloista oli 75 – 90 %:n välillä vuonna 2015.

Saimaan ammattikorkeakoululla opetus- ja kulttuuriministeriön perusrahoitus vuonna 2015 oli 84 % kokonaistuloista, yhteensä noin 17,4 miljoonaa euroa. Muu ammattikorkeakoulun rahoitus (yhteensä 3,3 miljoonaa euroa) koostui tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeisiin saadusta rahoituksesta, ministeriön myöntämästä strategiaperusteisesta rahoituksesta, maksullisesta täydennyskoulutuksesta, palveluiden myynnistä sekä vuokra- ja maksutuotoista. Tuloista noin 96 % tuli Etelä-Karjalan maakunnan ulkopuolelta.

Alueellisen merkityksen kannalta on luonnollisesti oleellista, käytetäänkö ammattikorkeakoulun rahat maakunnassa vai suuntautuuko rahavirta maakunnan ulko-

puolelle. Saimaan ammattikorkeakoulun toimintamenot ilman poistoja ja rahoituskuluja olivat 19,9 miljoonaa euroa vuonna 2015. Menolajeittain tarkasteltuna henkilöstökulut muodostivat aikaisempien vuosien tapaan kaksi kolmasosaa ammattikorkeakoulun kokonaismenoista. Palkat sivukuluineen olivat noin 14,0 miljoonaa euroa. Tästä palkkoja ja palkkioita oli 11,2 miljoonaa euroa, eläkekuluja 2,3 miljoonaa euroa ja muita henkilösivukuluja 0,6 miljoonaa euroa. Ostot tavara- ja palvelutoimittajilta olivat (kiinteistöihin liittyvät hankinnat mukaan lukien) yhteensä noin 5,5 miljoonaa euroa.

Saimaan ammattikorkeakoulun osakeyhtiölain mukainen keskimääräinen henkilöstömäärä oli 300 henkilöä vuonna 2015, henkilötyövuosiksi muutettuna 205,7. Ammattikorkeakoulun henkilöstöstä lähes kaikki asuvat Etelä-Karjalassa, maksavat veronsa alueen kuntiin ja käyttävät pääosan käteen jäävästä palkastaan (8 miljoonasta eurosta) maakunnassa. Palkoista maksetut ennakonpidätykset olivat noin 3,2 miljoonaa euroa vuonna 2015, joista kunnille menevä osuus jää siis pääosin maakuntaan. Henkilösivukulut, kuten eläkemaksut, päätyvät lähes Etelä-Karjalan ulkopuolelle.

Tavaroiden ja palvelujen osalta hankintalaki rajoittaa osaltaan ammattikorkeakoulun mahdollisuuksia suunnata hankintoja kotimaakuntaan. Yksittäisen hankinnan koko on usein sellainen, että toimittajaksi valikoituu valtakunnallinen tavarantarjoaja tai palvelun toimittaja. Lisäksi merkittävä osa hankinnoista (esimerkiksi koulutuksessa käytettävät koneet, laitteet ja ohjelmistot) ovat sellaisia, ettei paikallisia tavarantoimittajia ole käytettävissäkään. Palveluissa, esimerkiksi kiinteistönhuollossa, ammattikorkeakoulun hankinnoilla on kuitenkin merkittävä työllistävä vaikutus, ja sitä kautta välillinen taloudellinen vaikutus maakuntaan.

Opiskelijoille maksettu opintotuki on myös tulonsiirtoa alueelle, sillä merkittävä osa opintotuesta käytetään kulutukseen opiskelumaakunnassa. Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijoista yli puolet tulee Etelä-Karjalasta, ja nämä opiskelijat käyttävät pääosan opintotuestaan maakunnassa. Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijoille myönnettiin vuonna 2015 opintotukena noin 6,3 miljoonaa euroa. Tästä opintorahan osuus oli noin 4,2 miljoonaa euroa ja asumislisän osuus noin 2,1 miljoonaa euroa.

Ammattikorkeakoulun alueellista merkitystä voisi arvioida myös miettimällä, mitä tapahtuisi, jos ammattikorkeakoulua ei olisi. Taloudellisessa mielessä se merkit-
sisi esimerkiksi Saimaan ammattikorkeakoulun osalta varovaisestikin arvioiden
noin 250 työpaikan ja 20 miljoonan euron menetystä maakunnalle.

Lähteet:

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Tietoja ammattikorkeakoulujen taloudesta 2015,
sähköinen aineisto 28.4.2016.

Saimaan ammattikorkeakoulun yhteiskuntavastuureportti 2015.

Tarnanen Teppo, Wrange Kim, Raivo Petri: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakou-
lun aluevaikuttavuus. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, 2007. ISSN 1797-
1705.

Vastuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikut-
tavuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. ISSN 1799-0351
(PDF).